

Konjunkturläget våren 2020 och coronakrisen

De senaste rapporterna från ÅSUB

2016:5	Slututvärdering av Landsbygdsutvecklingsprogrammet för landskapet Åland 2007–2013
2016:6	Språkbehovet i det privata näringslivet
2016:7	Ålänningarnas alkohol-, narkotika- och tobaksbruk samt spelvanor 2016
2017:1	Den framtida kommunindelningen på Åland – en enkätstudie
2017:2	Ålandsprovet i matematik: En mätning av matematikkunskaperna i årskurs 6 hösten 2016
2017:3	Konjunkturläget våren 2017
2017:4	De äldres delaktighet på Åland
2017:5	Arbetsmarknadsbarometern 2017
2017:6	Utvärderarnas fördjupade årsrapport för 2016 Ålands landsbygdsutvecklingsprogram, perioden 2014–2020
2018:1	Ålands gymnasium 2011–2017. Utvärdering för utveckling
2018:2	Konjunkturläget våren 2018
2018:3	Utvärdering av LBU-programmet för Åland 2014–2020. Årsrapport med tematiska fördjupningar 2018
2018:4	Arbetsmarknadsbarometern 2018
2018:5	Tillitsstudie för Åland 2018
2018:6	Ekonomisk utsatthet och social trygghet 2016
2019:1	Tyck till om ungdomsgårdarna. En enkätundersökning för unga i Mariehamn
2019:2	Turismens samhällsekonomiska betydelse för Åland 2018
2019:3	Konjunkturläget våren 2019
2019:4	Utvärderarnas fördjupade årsrapport för 2018 Ålands landsbygdsutvecklingsprogram, perioden 2014–2020
2019:5	Arbetsmarknadsbarometern 2019
2019:6	Beräkningar av utfallet för ny finansieringsmodell för Ålands självstyrelse
2019:7	Utvärdering av genomförandet av Nordiskt samarbetsprogram för regional utveckling och planering 2017 - 2020
2019:8	Fiskerinäringens betydelse för samhällsekonomin på Åland
2019:9	Medborgarundersökning: Mariehamn - hösten 2019
2019:10	Tillväxtstudie 2019

Förord

ÅSUB utarbetar på uppdrag av Ålands landskapsregering en konjunkturrapport per år för hela den åländska ekonomin. Syftet är framför allt att förse landskapsregeringen, lagtinget och andra beslutsfattare med aktuellt ekonomiskt underlag för budgetberedning och andra beslut.

Föreliggande lägesbedömning präglas i sin helhet av situationen med Coronapandemin som har omfattande återverkningar på ekonomin på Åland, i Norden och globalt. Rapporten omfattar inte traditionella prognoser som grundar sig på tidigare tillämpade metoder och robusta data. Översikten bygger istället på tre olika scenarier för utvecklingen av pandemin, för krisen och därmed för de ekonomiska verkningarna. Scenarierna består av ett huvudscenario (Covid2), som är en form av medelscenario, ett mer optimistiskt scenario samt ett mer pessimistiskt scenario. Scenarierna har analyserats med olika slag av modeller, de flesta resultat och utsikter presenteras med utgångspunkt i huvudscenariot. Av de två övriga scenarierna har tiden redan pekat mot att det mer optimistiska scenariot blivit allt mindre sannolikt.

Det bör framhållas att bedömningarna omgärdas av mycket stor osäkerhet och tillgången på data som beskriver den dagsaktuella utvecklingen är begränsad. Informationen kring åtgärder och begränsningar inom landet och på närmarknaderna till följd av pandemin uppdateras kontinuerligt och de grundläggande förutsättningarna för olika verksamheter har förändrats vecka för vecka. Bedömningen sträcker sig huvudsakligen fram till och med 2021, men osäkerheten vad gäller utfallet för såväl innevarande år som 2021 är oerhört stor.

Bedömningen inleds med en kortfattad genomgång av det internationella läget inklusive situationen i Sverige och Finland. Analysen baseras i huvudsak på nationella och internationella bedömningar där stor vikt lagts vid finansministeriernas och de

offentliga institutens bedömningar det här året.

Analysen bygger på förfrågningar till näringslivet, uppgifter från mervärdeskatteregistret om näringslivets omsättning och löneutbetalningar samt bokslutsdata. Övriga indikatorer såsom sysselsättning, valutakurser, räntenivåer, inflationen, bunkerpriser och index inom sjöfartssektorn har också studerats. Ålands näringsliv har låtit ÅSUB ta del av data från en enkät om krisens effekter riktad till företagen på Åland. I arbetet har företrädare för näringslivet och dess organisationer samt sakkunniga tjänstemän inom landskapsförvaltningen generellt bistått med bransch- och marknadsspecifik lägesinformation. ÅSUB vill rikta ett *stort tack till alla* som bidragit med information som underlag för våra analyser i detta svårbedömda läge.

Johan Flink har ansvarat för och koordinerat arbetet med lägesöversikten, liksom produktionen och utformningen av föreliggande rapport.

Robin Lähde har bistått med datainsamling och bearbetning av avsnittet om den offentliga sektorns ekonomi.

Jouko Kinnunen har bidragit med grundberäkningarna för BNP-prognoserna och bearbetning av löne- och momsregisterdata.

Även undertecknad har deltagit i bedömningarna och bidragit med analyser av arbetsmarknaden och den offentliga ekonomin.

Bedömningen är i huvudsak gjord under senare delen av mars och första delen av april, och bygger på information tillgänglig fram till 22 april.

Mariehamn i april 2020

Katarina Fellman, direktör

Innehåll

Förord.....	3
Innehåll	4
Figurförteckning	6
Tabellförteckning.....	8
Sammanfattning.....	9
1. Corona lamslår världsekonomin.....	11
1.1 "Den stora nedstängningen"	11
1.2 Oljepriset	12
1.3 Finansiella förhållanden, inflation och räntor	13
1.4 Valutakurser	15
1.5 USA	16
1.6 Eurozonen	16
1.7 Kina.....	17
2. Finland: Inget ljus i tunneln	18
3. Sverige: Alternativ virusbekämpning, men likartad kris	19
4. Åland: Corona slår mot ekonomins hjärta	20
4.1 Tre scenarier för coronakrisen	22
4.2 BNP-tillväxten.....	22
4.3 Arbetsmarknaden.....	24
4.4 Befolkningsutvecklingen.....	26
4.5 Inflationen	27
4.6 Hushållen.....	27
4.7 Sjöfarten	29
4.8 Den offentliga sektorns ekonomi	31
5. Framtidsutsikterna inom det privata näringslivet	37
5.1 Transportsektorn.....	38
5.2 Hotell- och restaurang.....	39
5.3 Handeln	40
5.4 Företagstjänster	41
5.5 Personliga tjänster.....	42
5.6 Finans och försäkring.....	43
5.7 Byggsektorn.....	44
5.8 Livsmedelsindustrin.....	45
5.9 Övrig industri	46
5.10 Vatten och el	48
5.11 Primärnäringsarna	48

6. Tema: Coronakrisen jämfört med tidigare kriser	50
Källor och referenser	54
Bilaga 1: Totalindex för det privata näringslivet och dess branscher.....	56
Bilaga 2: Enkätsvaren branschvis	59
Bilaga 3: Konjunkturenkäten	62

Figurförteckning

Figur 1. Råoljepriset (Brent) januari 2014 – januari 2022	13
Figur 2. Inflationen på Åland och inom eurozonen. 12-månaders euribor, januari 2016 – mars 2020	14
Figur 3. USA:s, Euroområdet och Sveriges huvudsakliga centralbanksräntor januari 2015 – mars 2020	14
Figur 4. Valutakurser: EUR/SEK och EUR/USD, januari 2015 – mars 2020	15
Figur 5. Konsumentförtroendeindex för USA och Euro-zonen (olika skalor), januari 2016 – mars 2020 (preliminära aprilsiffror för eurozonen).	16
Figur 6. Arbetslöshet i USA och Eurozonen 2019–2021 (prognos från IMF)	17
Figur 7. BNP-volymtillväxt för Åland, Finland och Sverige 2012–2021	18
Figur 8. Andelen av omsättningen som tjänas in under juni-augusti (medeltal 2018–2019), efter bransch.	21
Figur 9. BNP-volymtillväxten 2012–2021 för Åland, Finland och Sverige. Volymindex, år 2012=100	23
Figur 10. BNP-volymtillväxten 1976–2021, procent (preliminära beräkningar 2018–2019, prognos 2020–2021)	23
Figur 11. Relativ arbetslöshet, månadsvis 2018, 2019 och januari – februari 2020	24
Figur 12. Ungdomsarbetslösheten, månadsvis 2016, 2017 och januari – mars 2018	25
Figur 13. Relativ arbetslöshet 2007–2021	25
Figur 14. Befolkningsförändring 2010–2019	26
Figur 15. Befolkningsutveckling för Åland, Finland och Sverige 2010–2019. Antal invånare, index år 2010=100	26
Figur 16. Ålands befolkning som andel av Finlands (procent) 1995–2019	27
Figur 17. Inflationen på Åland januari 2016 –mars 2020. Prognos till och med december 2021	27
Figur 18. Hushållens disponibla penninginkomst per konsumtionsenhet, median, för Åland och Finland 2000–2018. Procentuell tillväxt, 2018 års penningvärde.	28
Figur 19 Genomsnittlig skuldsättning och räntekostnader för skuldsatta ålänningar.	28
Figur 20. Priset på lågsavlig marindiesel (LSMGO i Rotterdam) januari 2017 – januari 2021	29
Figur 21. <i>Baltic Dry Index</i> januari 2016 – januari 2020 (Index basår 1985 = 1 000)	30
Figur 22. Index för tankerfrakter från Nordsjöhamnar till den europeiska kontinenten (<i>Worldscale TD7</i>) januari 2015 – mars 2020	31
Figur 23. Utvecklingen av klumpsumman, skatte-gottgörelsen, skatteavräkningen och lotteriskatten enligt budgetår, (miljoner EUR, löpande priser) 2012–2020	33
Figur 24. Kommunernas samlade årsbidrag, investeringar, avskrivningar & nedskrivningar samt resultat (miljoner euro), bokslut 2010–2019*, budget 2020.	35
Figur 25. Kommunernas samlade årsbidrag, investeringar, avskrivningar & nedskrivningar samt resultat (miljoner euro), bokslut 2010–2019*, samt effekten av en femprocents minskning i kommunalskatteintäkterna på budgeterade årsbidragen och resultaten 2020.	36
Figur 26. Totalindex gällande förväntningarna inför det kommande, efter svarsdatum.	37
Figur 27. Totalindex gällande förväntningarna inför det kommande året för det privata näringslivet,	

2008–2020	38
Figur 28. Lönernas och omsättningens tillväxt inom transportsektorn (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2017 – december 2019. Prognos på årsnivå för 2020.	38
Figur 29. Lönernas och omsättningens tillväxt inom hotell- och restaurang (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2017 – december 2019. Prognos på årsnivå för 2020.	39
Figur 30. ”Har företagets konkursrisk ökat väsentligt den senaste tiden?”, företag inom hotell och restaurangbranschen.	40
Figur 31. Den månatliga fördelningen av omsättningen för hotell- och restaurangbranschen (medeltal 2018–2019).	40
Figur 32. Lönernas och omsättningens tillväxt inom handeln (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2017 – december 2019. Prognos på årsnivå för 2020.	41
Figur 33. Lönernas och omsättningens tillväxt inom företagstjänster (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2017 – december 2019. Prognos på årsnivå för 2020.	42
Figur 34. Lönernas och omsättningens tillväxt inom personliga tjänster (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2017 – december 2019. Prognos på årsnivå för 2020.	43
Figur 35. Lönernas tillväxt inom finans- och försäkring (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2020	44
Figur 36. Lönernas och omsättningens tillväxt inom byggsektorn (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2017 – december 2019. Prognos på årsnivå för 2020.	45
Figur 37. Lönernas och omsättningens tillväxt inom livsmedelsindustrin (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2017 – december 2019. Prognos på årsnivå för 2020.	46
Figur 38. Lönernas och omsättningens tillväxt inom övrig industri (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2017 – december 2019. Prognos på årsnivå för 2020.	47
Figur 39. Lönernas och omsättningens tillväxt inom vatten och el (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2017 – december 2019. Prognos på årsnivå för 2020.	48
Figur 40. Lönernas och omsättningens tillväxt inom primärnäringarna (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2017 – december 2019. Prognos på årsnivå för 2020.	49
Figur 41. BNP-tillväxten 1991–2021 (krisperioder med blå bakgrund)	51
Figur 42. Arbetslöshet 1991–2021 (kriser mar-kerade med blå bakgrund)	51
Figur 43. Årlig tillväxt av skattepliktiga inkomster per invånare 1992–1995 (fasta priser).	52
Figur 44. Årlig tillväxt av skattepliktiga inkomster per invånare 2008–2012 (fasta priser).	52
Figur 45. Årlig förändring i antalet inresande 1990–2020	53
Figur 46. Förväntningarna inom transport	59
Figur 47. Förväntningarna inom hotell- och restaurang	59
Figur 48. Förväntningarna inom handeln	59
Figur 49. Förväntningarna inom företagstjänster	60
Figur 50. Förväntningarna inom personliga tjänster	60
Figur 51. Förväntningarna inom finans- och försäkring	60
Figur 52. Förväntningarna inom byggsektorn	60
Figur 53. Förväntningarna inom livsmedelsindustrin	60
Figur 54. Förväntningarna inom övrig industri	60

Figur 55. Förväntningarna inom vatten och el	61
Figur 56. Förväntningarna inom primärnäringarna	61

Tabellförteckning

Tabell 1. Nyckeltal 2017–2021	24
Tabell 2. Det relativa arbetslöshetsstalet efter kommun i april 2019 och per den 15 april 2020, procent	34

Sammanfattning

På grund av den uppkomna situationen har ÅSUB i vårens konjunkturrapport utgått ifrån tre olika scenarier för hur utvecklingen kring coronakrisen fortsätter. De resultat ÅSUB diskuterar utgår i första hand från vårt huvudscenari. I detta har vi antagit att restriktionerna lättas mot slutet av juni och att återgången till normalt konsumtionsbeteende sker gradvis under andra halvan av 2020 och under 2021. Den akuta krisen antas följas av en global lågkonjunktur under 2020 och 2021.

- I **ÅSUBs huvudscenari** räknar vi i år med en minskning av BNP på 11,7 procent. Detta följs nästa år (2021) av en partiell återhämtning på 7,8 procent.
- Coronakrisens karaktär innebär **en rad olyckliga omständigheter för Åland**. Förutom att krisen drabbar den viktigaste branschen och de mest säsongskänsliga branscherna, drabbar krisen dessutom i stor utsträckning företag och människor med svag ekonomisk ställning. Varje dag krisen pågår är dyrare än föregående dag.
- Det finns **betydande negativa risker** och varje förlängning av restriktioner och konsumentbeteende utöver våra antaganden ökar de negativa konsekvenserna för företagen markant.
- Även om ÅSUB arbetat med utgångspunkten att restriktionerna lättas mot slutet av juni och följs av en gradvis återgång så är osäkerheten kring det verkliga förloppet för företagare extrem, vilket påverkar motiveringen att belåna sig i nuläget.
- Utvecklingen på oljemarknaden är dramatisk. Den extremt låga efterfrågan håller nere priserna på mycket låga nivåer. ÅSUB räknar med ett genomsnittspris på cirka USD 35 per fat för **råolja** (Brent) i år och USD 40 per fat 2021.
- **Svenska kronan** förväntas hållas svag av den osäkerhet som coronakrisen innebär. En euro väntas under innevarande år vara värd ca 11 SEK.
- **Inflationen (KPI)** beräknas hamna på 0,5 procent i årsgenomsnitt för 2020 för att sedan stiga till 1,3 procent 2021.
- I huvudscenariot fortsätter **arbetslösheten** stiga fram till det att restriktionerna lättas. Under juni beräknas arbetslösheten stiga upp mot 20 procent, innan den sjunker i snabb takt då restriktionerna antas lättas i slutet av juni. På årsbasis beräknas arbetslösheten ligga på cirka tio procent i år och sex procent nästa år (2021).
- De åländska hushållens inkomstutveckling lider av den omfattande arbetslösheten och företagens intäktsförluster. Utöver detta väntas den allmänna osäkerheten dämpa hushållens konsumtion även efter att restriktionerna lättas.
- Summan av **avräkningsbeloppet, skattegottgörelsen och återbetalningen av lotteriskatten** till landskapet beräknas i år (2020) bli 244 MEUR. Eventuella nya åtgärder

från staten för att underlätta situationen för företag och kommuner kan ytterligare sänka beloppet enstaka miljoner. Summan som betalas ut 2021 på basen av det nya ekonomiska systemet, tillsammans med de sista betalningarna enligt det nu gällande systemet, beräknas uppgå till runt 280 MEUR.

- **Kommunerna** drabbas av krisen genom minskade skatteintäkter som följer av stigande arbetslösheten, drastiskt minskande samfundsskatter, minskad avgiftsfinansiering och stigande kostnader. Kommunalskatteintäkterna bedöms minska med fem procent från år 2019 och samfundsskatterna betydligt mer vilket innebär att samtliga kommuners årsbidrag beräknas bli negativa 2020 och det samlade underskottet rekordstort om inte särskilda stöd betalas ut.
- Det **privata näringslivet** var totalt sett ganska pessimistiskt då vi började samla in enkätsvar i februari. Med tanke på de förändringar som kan uppmätas för enkätsvaren i mars och den ytterligare fördjupade krisen efter det kan man slå fast att **årets svar med all säkerhet skulle vara det klart negativaste i våra tidsserier om insamlingen skett en månad senare**.
- **Färjesjöfarten** är mycket hårt drabbad. I vårt huvudscenari räknar vi med en halvering av passagerartalet jämfört med fjolåret. Effekterna av krisen på passagerarrederierna kommer att accelerera betydligt ju längre in på året den fortsätter. En stor del av passagerarrederiernas omsättning härrör från sommarmånaderna vilket gör att varje förlängning av restriktionerna och varje tröghet i konsumenters vilja att resa med fartyg kommer att vara mycket kostsam för rederierna.
- Den åländska **torrfraktsjöfarten** går en tuff framtid till mötes. En utdragen internationell lågkonjunktur i coronakrisens kölvatten skulle ytterligare tynga en redan pressad bransch. I nuläget ser läget betydligt bättre ut för den åländska **tankerverksamheten** som gynnas kortsiktigt av överutbudet av olja, men verksamheten väntas få tuffare förutsättningar längre fram.
- Även **landtransportsektorn** drabbas av mindre efterfrågan både på gods- och persontrafik, samt störningar i trafiken över havet.
- Företagen inom **hotell- och restaurang** drabbas extremt hårt av det närmast totala bortfallet av intäkter. Många företag i branschen har svaga finanser och är beroende av sommarmånaderna för att nå ett positivt resultat på årsbasis. Från och med april är omsättningen i normala fall snabbt accelererande. En uppskattning utifrån 2017 års bokslutsstatistik visar att en genomsnittlig dag i april är värd cirka 100 000 euro inom hotell- och restaurangbranschen, medan en dag i juli, uppskattas den dagliga omsättningen vara 3,5 gånger större. Bland de anställda i branschen finns en stor andel personer med låga löner och osäkra anställningar, vilket innebär att den hårda smällen mot branschen drabbar många människor utan ekonomisk buffert.
- Krisen påverkar olika segment inom **handeln** på olika

sätt. **Dagligvaror** behövs i högre utsträckning än tidigare, då måltider på restauranger eller inom dagvård/skola ersätts med måltider i hemmet. En kraftigt försämrad turistsäsong skulle dock tära även på dagligvaruhandeln.

Butiker som säljer andra varor än dagligvaror lider av människors ändrade beteende. Försämrad långsiktig köpkraft kan även innebära att så kallade "sällanköp" blir lidande under en längre tid efter att den akuta krisen är över. **Partihandeln** lider av att leveranserna till sjöfarten så gott som upphört.

- Branschen **företagstjänster** innehåller en rad olika verksamheter. Vissa har redan drabbats då t.ex. IT-projekt som beställts av it-företag avbrutits eller städtjänster inte längre behövs på en stängd restaurang. Branschen lider mer och mer ju längre ut i ekonomin krisen sprider sig.
- Det landskapsägda spelbolaget drabbas av stillastående färjor, avstängda spelautomater, samt uteblivna sportevenemang som vanligtvis genererar intäkter via oddsspel. Vid sidan av spelbolaget väntas många småföretag inom branschen **personliga tjänster**, som t.ex. massörer, lida av stora inkomstbortfall. Även om sommaren är en viktig tid för många företag inom branschen är säsongmönstret inte lika starkt som för hotell- och restaurangbranschen. Huruvida krisen fortsätter att påverka människors vardag in på sommaren är därför inte lika avgörande för branschen som helhet som för hotell och restaurangbranschen.
- **Finansbranschen** som helhet påverkas negativt av svagare börsutveckling och ökad risk för kreditförluster. Försvagningen av den svenska kronan inverkar även negativt för den del av verksamheten som bedrivs i Sverige.
- **Byggföretagens** efterfrågan från olika kundsegmenten påverkas på olika sätt av den uppkomna situationen. I första hand är det företagsskunder inom utsatta branscher som nu dragit in eller avbrutit byggprojekt. Ju längre krisen pågår och ju längre ut i ekonomin den sprider sig, i desto högre grad väntas företagens investeringar i byggtjänster minska. Den stora osäkerheten antas dämpa hushållens efterfrågan på husbyggen. En utdragen kris med högre arbetslöshet och mindre inflyttning skulle även på längre sikt påverka efterfrågan på husbyggen. Slutligen påverkas branschens totala efterfrågan av orderingången från offentlig sektor.
- **Livsmedelsindustrin** beräknas vara en av de branscher som påverkas minst av den nuvarande krisen. Snacksfabriken, som är det enskilt största företaget inom branschen, rapporterade nyligen fortsatt god försäljning och produktion. För branschen som helhet väntas dock ändå en negativ påverkan. En minskad efterfrågan från offentlig sektor, caféer och restauranger beräknas inte till fullo uppvägas av ökad efterfrågan till livsmedelsbutikerna. En försämrad turistsäsong påverkar även livsmedelsindustrin negativt.
- Både stora och små företag inom **övrig industri** påverkas av internationella förutsättningar som de själva inte kan

påverka. Trots positiva besked från den största aktören inom branschen finns risker framöver. Olika länders virusbekämpning kan innebära att de globala produktionslinjerna som vissa av företagen är beroende av skadas eller i värsta fall kollapsar. Den finns även en risk att en långvarig lågkonjunktur skulle få spridningseffekter på industrin i högre utsträckning än den akuta kris som vi idag befinner oss i. Vi väntar oss i år en minskad produktion för branschen, men branschprognosen är ändå bland de minst negativa i vår rapport.

- Inom **primärnäringarna** kan problem uppstå kring tillgången på arbetskraft i och med de reserestriktioner som finns.
- I vårt positivare scenario är årets BNP tapp 7,7 procent, följt av 8,7 procent tillväxt 2021. I vårt mer negativa scenario minskar BNP i år med 15,8 procent och ökar endast med 6,0 procent nästa år.
- I vårt positivare scenario är den genom-snittliga arbetslösheten 6 procent i år, följt av 5 procent 2021. I vårt mer negativa scenario är arbetslösheten 14 procent i år och 7 procent nästa år.

1. Corona lamslår världsekonomin

Den stora osäkerhet som omger rådande situation gör att tillförlitliga prognoser om framtiden inte är möjliga att göra. Vad prognosinstitut, ÅSUB inkluderat, istället får använda sig av är att bygga upp scenarion utifrån vissa antaganden och *prognostisera den ekonomiska utvecklingen utifrån vissa antaganden*. I denna rapport kommer vi att återkomma till de antaganden som legat till grund för olika instituts prognoser. ÅSUB har utarbetat tre scenarier för Ålands del, som beskrivs närmare i kapitel 4.1 sidan 22.

1.1 "Den stora nedstängningen"

Internationella Valutafonden (IMF) kallar i sin vårprognos den nuvarande krisen för "Den stora nedstängningen"¹. I sitt huvudscenario utgår man ifrån att den negativa ekonomiska chocken är koncentrerad till det andra kvartalet för nästan alla världens länder. Både smitta, restriktioner och förändringar i konsumentbeteenden antas sedan gradvis minska under det andra halvåret. Utifrån detta väntar sig IMF att den globala ekonomin krymper med 3,0 procent under 2020. I rapporten poängteras att det finns betydande risker att utfallet blir ännu sämre.

Ifjol växte den globala ekonomin med 2,9 procent och så sent som i januari i år väntades tillväxttakten tillta något i år och landa på 3,3 procent. Nu väntas alltså istället en minskning i samma storleksklass. Under nästa år (2021) väntas sedan ekonomin delvis återhämta sig, med en tillväxt på 5,8 procent. Världens samlade BNP väntas dock

fortfarande vara lägre 2021 än vad tidigare prognoser väntade sig för 2020.²

Nuvarande kris har slagit till med en högre hastighet än någon tidigare kris. Även om de inledande förhoppningarna om en snabb rekyl inte ser ut att besannas är ändå utgångspunkten fortsättningsvis att en stor del av tappet av produktion och sysselsättning på Åland kommer att återhämtas snabbare än tidigare kriser. I årets temakapitel jämförs nuvarande kris med 90-talskrisen och krisen i spåret av finanskrisen 2008.

Det väntade krisförloppet kan delas in i tre faser. Den första fasen präglas av de extrema effekter som virusbekämpningen har på människors vardag. I den andra fasen lyfts restriktioner och människor börjar gradvis leva normalt. I den tredje fasen fungerar ekonomin återigen enligt vanliga ekonomiska regler, men konsumtion och investeringar är dämpade på grund av osäkerhet och minskade inkomster. På grund av krisens globala karaktär räknar vi med störningar i handel och internationella produktionskedjor under lång tid. Mer om hur krisens olika faser påverkar Åland finns i kapitel 4.

IMF framhåller två mål med ekonomiska insatser. För det första att minska slaget mot drabbade människor och företag och för det andra att hjälpa ekonomin att övervintra så att uppstarten efter krisen går så smidigt som möjligt. Bland nationalekonomiska experter råder en bred samsyn om att regeringar och centralbanker inte bör hålla igen då de nu vidtar åtgärder. IMF framhåller att finanspolitiska åtgärder nu bör vara *stora, väl tajmade, tillfälliga och riktade*.³

¹ *The Great Lockdown*, en referens till *The Great Depression* på trettioalet och *The Great Recession* under slutet av 2000-talets första decennium.

² "large, timely, temporary, and targeted" IMF (2020) World Economic Outlook, April 2020, s. 10.

³ IMF(2020) s. 10.

Många bedömare, bland annat den svenska Riksbanken, ansåg redan före coronakrisen att det exceptionellt låga internationella ränteläget är här för att stanna under en lång tid.⁴ Låga tillväxtförväntningar pressar ner räntorna, men långsiktigt har även strukturella faktorer, t.ex. den åldrande befolkningen, pressat ner räntorna.

Förväntningar på långsiktigt låga räntor initierade en diskussion kring behovet av ökad användning av finanspolitik för att motverka konjunktursvängningar.⁵ Coronakrisen har ytterligare aktualiserat denna fråga, inte bara under den akuta fasen utan även då vi med stor sannolikhet också efter restriktionerna är över kommer att gå in i en global lågkonjunktur med centralbanker med begränsade möjligheter till stimulanser. Baksidan med finanspolitiska stimulanser är som bekant ökade statsskulder, som för vissa länder redan är stora.

Åland är synnerligen hårt drabbat ekonomiskt av krisen. Något som emellertid är positivt är att landskapet har starka finanser, som ger en ökade möjlighet att sätta in åtgärder för att uppnå de två målen som nämndes tidigare; hjälpa drabbade människor och företag samt underlätta nystartandet av ekonomin. Att sätta in kraftfulla åtgärder genom upplåning skulle sprida ut effekterna av den uppkomna krisen över flera år, då ekonomin stabiliserats. Detta istället för att koncentrera smällen i tid och rum genom att antingen ge otillräckliga stöd till drabbade företag eller kombinera stödåtgärder med åtstramningar inom offentlig sektor.

När dammet lagt sig efter de dramatiska skeenden vi nu genomlever kommer gamla orosmoln ännu finnas kvar. Exempel är inte

svåra att hitta; Finland lider fortfarande av en stor demografisk utmaning, handelskonflikten mellan Kina och USA är fortfarande olöst, Storbritanniens framtida förhållande till EU är högst oklart och en andra mandatperiod för Donald Trump kan återigen aktualisera en handelskonflikt mellan EU och USA. Utöver dessa är det troligt att otaliga hälsomässiga, ekonomiska och politiska följdverkningar av coronakrisen kommer vara med oss under en lång tid. Utmanande tider är att vänta.

1.2 Oljepriset

Åland påverkas jämförelsevis starkt av förändringar i energipriserna. I synnerhet olje- och bunkerpriserna är viktiga parametrar i vår konjunkturbedömning eftersom de direkt eller indirekt påverkar den samlade produktionen, befolkningstillväxten, lönerna, hushållsinkomsterna, med mera. I och med den akuta kris som passagerarrederierna befinner sig i kommer emellertid årets extremt låga oljepris vara en marginell lättnad jämfört med skadorna.

Oljepriset hade de två senaste åren hållit en relativt jämn nivå kring 65 USD per fat. I början av innevarande år var förväntningarna att priset skulle hålla sig på liknande nivåer även de kommande två åren. Prognoserna för oljepriset har dock i likhet med alla andra prognoser ändrats radikalt under våren.

Oljepriset har under de senaste veckorna sjunkit till historiskt låga nivåer. Det ursprungliga raset hade två förklaringar. Förhandlingar inom oljekartellen OPEC+⁶ bråkade samman i början av mars, vilket utlöste ett priskrig. Detta sammanföll med att

⁴ Sveriges Riksbank (2020) Penningpolitisk rapport, februari 2020.

⁵ L. Rachel och T.D Smith (2017) Are Low Interest Rates Here To Stay?

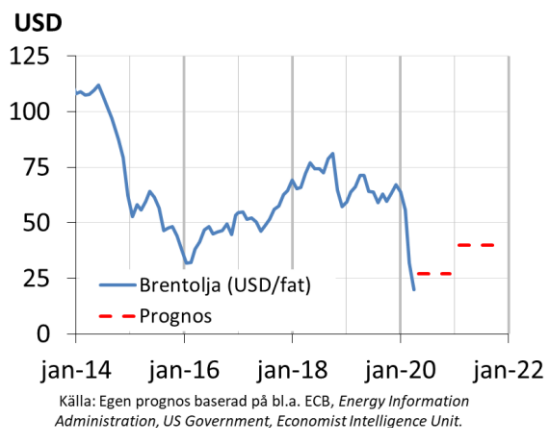
⁶ OPEC (Organization of the Petroleum Exporting Countries) samt tio andra oljeproducerande länder, bl.a. Ryssland.

coronaepidemins ekonomiska effekter förvärrades kraftigt.

När OPEC+ efter en månad av öppen konflikt slutligen lyckades enas om att strypa oljeproduktionen hade eskaleringen av coronaläget förvärrats till den grad att priserna nu fortsätter att sjunka trots den överenskomna produktionsminskningen.

Den globala efterfrågan hålls nere på mycket låga nivåer av restriktionerna. Den kommande prisutvecklingen är beroende av hur snabbt ekonomierna kan startas upp igen. I år räknar vi med ett genomsnittspris på råolja på 32 USD per fat för Brentolja. Året därpå (2021) när den globala ekonomin antas vara igång, men samtidigt endast återhämta sig partiellt, räknar vi med 40 USD/fat (Figur 1). Med tanke på den dramatiska utvecklingen är utsikterna för oljepriset synnerligen osäkra.⁷

Figur 1. Råoljepriset (Brent) januari 2014 – januari 2022

1.3 Finansiella förhållanden, inflation och

⁷ Egen prognos baserad på bl.a. Energy Information Administration, US Government och Economist Intelligence Unit, Global Forecasting Service April 9th 2020; och priset på terminer för Brentolja per 24/4 2020.

räntor

Coronakrisen har flera sinsemellan motverkande effekter på inflation. För det första minskar efterfrågan på en rad varor och tjänster, samt på arbete vilket sänker priser och löner. För det andra leder krisen till omfattande produktionsstörningar globalt, vilket minskar utbudet på en rad varor.

IMF gör bedömningen att de inflationssänkande effekterna överväger för i-länder, medan de tar ut varandra i utvecklingsländer.⁸

Det största negativa trycket på inflationen är det kraftigt minskande oljepriset som diskuterades i avsnitt 1.2.

För eurozonen föll inflationen i mars till 0,7 procent på årsbasis, från 1,2 procent i februari. Den minskade efterfrågan och det raserade oljepriset väntas fortsätta att trycka ner eurozonens inflation framöver. IMF räknar med att eurozonens inflation för 2020 slutar på 0,2 procent och att den nästa år stiger till 1,0 procent.

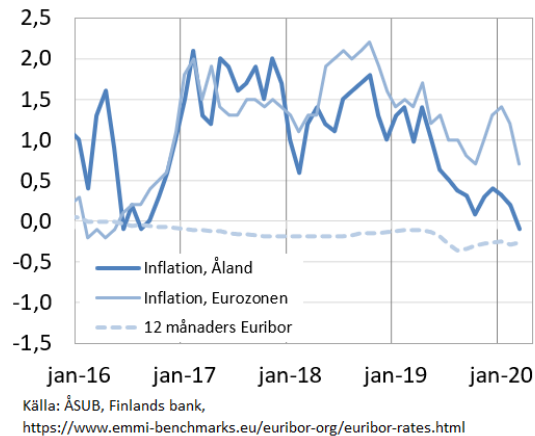
IMF lyfter fram vikten av riktade insatser för att säkerställa att företag som drabbas av krisen har tillgång till likviditet, samt behovet av bredare stimulanser. Bägge typer av åtgärder har genomförts av en rad centralbanker, bland annat FED, ECB och Riksbanken. Bland annat har gigantiska stödköp och vissa räntesänkningar (särskilt sänkningen av FEDs huvudsakliga styrränta) lanserats.

IMF konstaterar att konventionella stimulanser troligtvis inte har någon större effekt på spenderingen under tiden som virusbekämpningen pågår, men att det kan hjälpa till att hålla företag vid liv så att uppstarten av ekonomin går snabbare. När sedan

⁸ Utgående från förändringarna i inflationsförväntningar mellan januari och april i IMF (2020). För i-länder har inflationsförväntningarna för 2020 reviderats ner från 1,7 till 0,5, medan de är oförändrade på 4,6 för u-länder (Emerging Market and Developing Economies)

samhället återgår till en mer normalt fungerande ordning kommer stimulanser vara mer effektiva vapen för att öka den totala efterfrågan i ekonomin.

Figur 2. Inflationen på Åland och inom eurozonen. 12-månaders euribor, januari 2016 – mars 2020

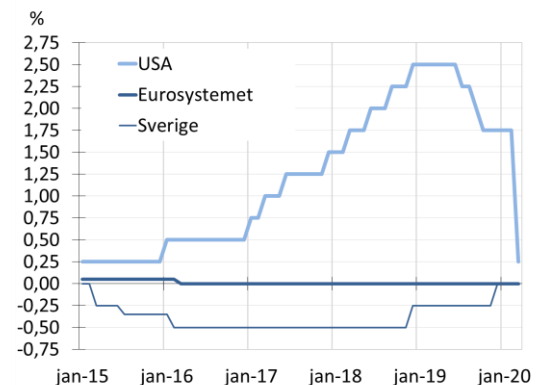
Den amerikanska centralbanken (FED) höjde under 2017–2018 sin styrränta från 0,5 till 2,5 procent. När varningslampor började lysa kring konjunkturen och inflationstrycket under fjolåret har FED därför haft gott om manöverutrymme, jämfört med ECB. Under 2019 sänkte man styrräntan med 25 punkter vid tre tillfällen, och i samband med att Coronavirusets påverkan på ekonomin blev allt tydligare sänktes den med ytterligare 150 punkter efter två extrainsatta möten i mars. I dagsläget ligger räntan på 0,25 procent. Så gott som allt krut som FED hade byggt upp i form av räntevapnet har således redan satts in för att stävja effekterna av Coronakrisen.

Den svenska Riksbanken höjde i december-reporäntan till 0,0 procent. Därmed sattes punkt för den historiska minusräntan. Höjningen skedde paradoxalt nog i samband med att konjunkturen började svänga neråt.

För att minimera räntehöjningens nerkyllande effekt aviserade dock Riksbanken att nollräntan kommer att vara under de närmsta åren. Konjunkturinstitutet konstaterar att en återgång till negativ ränta vore motiverat med tanke på den förändrade situationen, men förväntar sig ändå att nollräntan hålls kvar både i år och 2021.⁹

Trots den orörda reporäntan har Riksbanken precis som andra centralbanker genomfört omfattande åtgärder för att dämpa oron och säkerställa tillgången till krediter. Bland annat har Riksbanken utökat bankernas lånemöjligheter och har även både ökat och breddat sina värdepappersinköp. Målsättningen är att förhindra att pengabrist och kraftigt stigande räntor förvärrar krisen. Riksbanken kallar sitt åtgärds paket för en "försäkring för samhällsekonomin" och konstaterar att det är möjligt att bankerna inte kommer att ha något behov av ytterligare likviditet genom de utökade låneerbjudandena.¹⁰

Figur 3. USA:s, Euroområdet och Sveriges huvudsakliga centralbanksräntor januari 2015 – mars 2020¹¹

⁹ Konjunkturinstitutet (2020) [Konjunkturläget april 2020](#)

¹⁰ För en sammanfattning av samtliga Riksbankens åtgärder per den 3 april, se Sveriges Riksbank (2020b) [Riksbankens åtgärder för att mildra coronakrisens effekter på ekonomin](#)

¹¹ För USA visar grafen FED Funds Rate, för Eurosystemet Refiräntan, och för Sverige Reporäntan.

1.4 Valutakurser

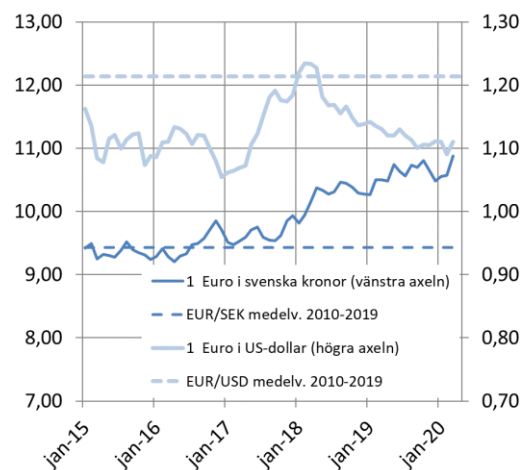
Den svenska kronan och den amerikanska dollarn är de valutor som påverkar den åländska ekonomin mest. Valutakurserna påverkas kortsiktigt av framförallt styrräntor, länders ekonomiska utveckling och nivå av osäkerhet. Långsiktigt påverkar även länders produktivitet utveckling och bytesbalanser valutakurserna.

Från början av 2016 och framåt har den svenska kronan försvagats trendmässigt gentemot euron (den mörkblå linjen i Figur 4). I oktober 2019 var en euro värd 10,80 kronor, vilket är den svagaste kronkursen sedan 2009. Under vintern påbörjades en försiktig förstärkning av kronan, som kom av sig fullständigt i och med Coronakrisen.

En av alla U-svängar som Coronakrisen utlöst gäller prognosen för den svenska kronan. I början av året väntades Riksbankens räntehöjningar och en viss mildring av den globala osäkerheten leda till en försiktig förstärkning av kronan under året. I dagsläget har istället den globala osäkerheten nått nivåer av historiska proportioner. Osäkerheten sänker värdet på små valutor, som kronan, då investerare söker säkra hamnar. Den fjortonde april kostade en euro 10,92 kronor. Kronan väntas vara fortsatt svag, eller till och med svagare så länge osäkerheten kring krisens utveckling kvarstår.

US-dollar försvagades under hela 2017 i förhållande till euron, så att växelkursen i början av 2018 låg strax över långtidsmedelvärdet för tiden 2010–2019 (1,21 USD/euro). Sedan dess har dollarn succesivt förstärkts gentemot euron och låg den fjortonde april i år på 1,10 USD per euro. Utvecklingen illustreras med den ljusare kurvan i Figur 4.

Figur 4. Valutakurser: EUR/SEK och EUR/USD, januari 2015 – mars 2020

Samma mekanismer som försvagar den svenska kronan vid global osäkerhet förstärker den amerikanska dollarn. Då investerare söker trygga hamnar i osäkra tider är den amerikanska dollarn i en klass för sig. Detta gör att dollarn stärks även mot euron, dock inte i samma utsträckning som mot mindre valutor som den svenska kronan.

FEDs slakt av räntan i mars innebär att eurozonen och USA har närapå samma ränteläge, efter att för tolv månader sedan haft en skillnad på 2,5 procentenheter. Den nästan fullständiga elimineringen av skillnaden i styrräntor dämpar dollarns förstärkning gentemot euron. Under 2020 väntas kursen ligga ungefär kring dagens nivå, men en stor osäkerhet för hur snabbt de båda ekonomierna återhämtar sig och hur centralbankerna agerar.

Eurons förhållande till den svenska kronan och den amerikanska dollarn är de viktigaste valutakurserna för den åländska ekonomin. Den rätt omfattande importen från Sverige till Åland skulle bli billigare vid en försvagning av kronan, men ÅSUBs bedömning är att nettoeffekten av en svagare krona i förhållande till euron är negativ. För det åländska näringslivet del är en svag kronkurs problematisk eftersom den hämmar

varu- och tjänsteexporten till Sverige – inklusive den som sker genom färjesjöfarten och landturismen.

En fortsatt stark dollar missgynnar passagerarrederierna som har större delen av inkomsterna i euro men betalar sin bunker i USD. Med tanke på det extremt låga oljepriset och den extrema situation som råder för passagerarrederierna är dock dollarkursen inte av central betydelse för tillfället. För den åländska tankerverksamheten är nettoeffekten av en stark dollar positiv eftersom man har merparten av sina intäkter i USD.

1.5 USA

Smittan nådde USA senare än Europa och Asien, vilket ytterligare ökar osäkerheten för framtida förlopp där. I dagsläget ser de inhemska konflikterna kring strategin för virusbekämpning betydligt hårdare ut än på många andra håll.

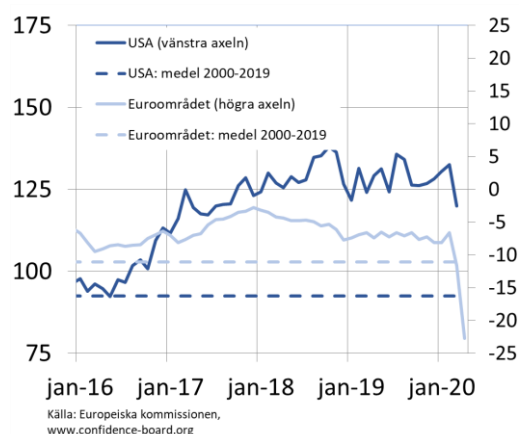
Den amerikanska ekonomin hade inför coronakrisen varit inne i en historiskt lång högkonjunktur. Avmattningstecken hade dock börjat synas, i synnerhet inom tillverkningsindustrin. BNP tillväxten sjönk ifjol (2019) till 2,3 procent, från 2,9 procent 2018.

Internationella valutafondens (IMF) tillväxtutsikter för USA:s ekonomi har reviderats ner med 7,9 procentenheter sedan januari. USA:s BNP förväntas nu krympa med 5,9 procent innevarande år (2020) för att sedan växa med 4,7 procent 2021.¹²

Den amerikanska arbetsmarknaden var fram till coronakrisen stark. Sedan virusbekämpningen inleddes i USA har vi dock sett en dramatisk ökning av arbetslösa amerikaner. Restriktionerna slår hårt mot den service tunga ekonomin, samtidigt som den amerikanska arbetsmarknaden är mer flexibel än de europeiska, vilket ger snabbare

reaktioner då efterfrågan på arbete förändras. En jämförelse mellan arbetslösheten i USA och eurozonen finns i *Figur 6*.

Figur 5. Konsumentförtroendeindex för USA och Euro-zonen (olika skalor), januari 2016 – mars 2020 (preliminära aprilsiffror för eurozonen).

1.6 Eurozonen

Efter det ursprungliga utbrottet i norra Italien har coronaepidemin, och framförallt dess bekämpning, spridit sig snabbt i EU. Bekämpningen utgör både på kort och lång sikt påfrestningar på det ekonomiska och politiska samarbetet inom unionen.

Förra året bromsade BNP tillväxten inom eurozonen från 1,9 procent till 1,2 procent. IMF förväntar sig i sitt huvudscenari en minskning av Eurozonens samlade BNP med 7,5 procent under 2020. Detta åtföljs av en tillväxt på 4,7 procent 2021, vilket är långt ifrån en fullständig återhämtning.¹³

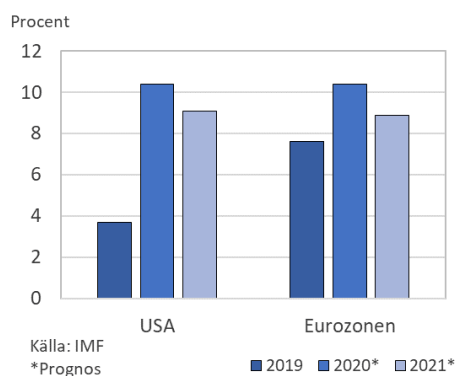
Arbetsmarknadssystemen och -åtgärderna skiljer sig åt mellan olika länder, men generellt kan man säga att de europeiska arbetsmarknaderna är mindre flexibla än de amerikanska och att stora summor används för att få arbetsgivare att hålla kvar sina

¹² IMF (2020)

¹³ IMF (2020)

anställda. Detta hjälper till att dämpa arbetslösheten, men anstränger samtidigt de offentliga finanserna.

Figur 6. Arbetslöshet i USA och Eurozonen 2019–2021 (prognos från IMF)

Konsumentförtroendet i eurozonen ligger i april nära bottennoteringen från 2009, enligt preliminära uppgifter från Eurostat.¹⁴

Coronakrisen har varit utmanande för EU-samarbetet. Virusbekämpningen har i stor utsträckning inneburit egna lösningar i de olika länderna utan någon koordination på EU-nivå. Det finns emellertid försök från EU att ta kommandot över situationen och det återstår att se hur avvecklingsfasen och återhämtningen kommer att se ut.

Högt skuldsatta länder som Italien och Spanien drabbas hårt av coronaepidemin och problemen kring deras statsfinanser förvärras från redan höga nivåer. Den gamla sprickan mellan nord och syd inom EU riskerar att förvärras av krisen och kan på sikt skada unionen. Utöver detta ligger fortfarande orosmolnet Brexit kvar över Europa, utan någon permanent lösning inom synhåll.

1.7 Kina

IMF väntar sig att Kinas BNP växer med 1,2 procent i år, för att sedan växa med 9,2 procent nästa år (2021). Kina skulle då förvisso undvika en recession, men landet ser i normala fall en tillväxt under sex procent som ett misslyckande och har inte sett en lika låg tillväxt som årets prognos sedan Mao Zedongs och Kulturrevolutionens sista år 1976.

På grund av att krisen började i Kina har landet kommit längre i händelseförloppet och är därför särskilt intressant att följa för att få en uppfattning om möjligheterna till återöppning av samhället. Även om restriktioner börjar lättas i Kina påverkas den ekonomiska utvecklingen där av den pågående virusbekämpningen i andra delar av världen.

Kinas roll i det globala produktionsnätet kan på sikt skadas av coronakrisen. Redan tidigare har ökad automatisering och stigande kinesiska löner inneburit att kostnadsinsparingen av att lägga produktionen i Kina minskat. Utöver detta har även handelshinder och hot mot immateriell egendom inneburit problem för kinesisk produktion. Coronakrisen kan nu komma att uppmärksamma risker med ett alltför starkt Kinaberoende i produktionen och därför påskynda flytten av verksamhet från Kina.¹⁵

Handelstvisten mellan USA och Kina är fortfarande i mångt och mycket olöst. Konflikten har som det mesta andra tillfälligt lagts åt sidan på grund av rådande kris, men riskerar att återigen aktualiseras då krissituationen är över.

¹⁴ Eurostat (2020) [Flash Consumer Indicator for EU and euro area - April 2020](#).

¹⁵ [Economist 11 april 2020](#).

2. Finland: Inget ljus i tunneln

Coronakrisen slår hårt mot den redan haltande finska ekonomi. I bästa fall påbörjas en återhämtning under årets andra halva, men även då väntar en utmanande framtid för den finska ekonomin.

Årets avsnitt om Finland bygger i huvudsak på det finska Finansministeriets prognos. Antaganden i denna är likartade som i ÅSUBs huvudscenario; restriktionerna är i kraft under det första halvåret och under det andra halvåret påbörjas en gradvis återhämtning av tillväxten.

Den årliga tillväxten (BNP) av Finlands samlade produktion återges i *Figur 7*. BNP-tillväxten var god 2016 och 2017, då den uppgick till 2,7 respektive 3,1 procent. Därefter sjönk tillväxten sedan till 1,6 procent 2018.¹⁶ De senaste uppgifterna från Statistikcentralen visar på en nedgång till 1,0 procent för fjolårets BNP.¹⁷

Finansministeriet räknar i sitt huvudscenario med att Finlands BNP i år (2020) minskar med 5,5 procent. Under därpå följande år (2021) räknar man med en blygsam återhämtning på 1,3 procent.

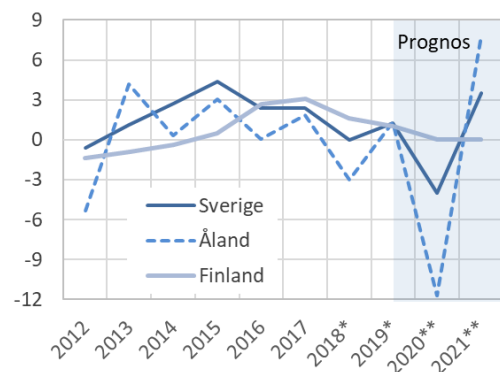
Servicebranscherna är i Finland precis som på annat håll hårt drabbade av den kollapsade efterfrågan. Även med en återhämtning under andra halvåret räknar finansministeriet med att servicesektorn minskar med drygt fem procent under 2020.

Vid sidan av servicebranscherna lider den

finska industrin av den internationella krisen. Industrins förädlingsvärde beräknas minska med sex procent. Den finska industrin är starkt integrerad i globala produktionsled och väntas drabbas hårt både på kort och lite längre sikt.

Den finska industrin är beroende av importerade insatsvaror och en stor del av den finska exporten utgörs av kapitalvaror som används i industrier utomlands. Produktionsstörningar utomlands och transportproblem har därför potential att åsamka den finska industrisektorn betydlig skada. Utöver detta innebär minskade investeringar i länder som Finland exporterar till att efterfrågan på de finskproducerade kapitalvarorna minskar.

Figur 7. BNP-volymtillväxt för Åland, Finland och Sverige 2012–2021¹⁸

Källa: ÅSUB, SC, SCB. Egna beräkningar.

*Preliminära beräkningar.

**Prognoser från respektive lands finansministerium, samt ÅSUB.

Importen till Finland väntas minska med 3,7 procent i år, medan exporten minskar med 6,2 procent. Medan importen beräknas återställas i ganska hög utsträckning 2021, då

¹⁶ Statistikcentralen, [nationalräkenskaper](#).

¹⁷ Statistikcentralen.

¹⁸ Prognoserna för Finland och Sverige kommer från respektive lands finansministerium. På grund av den mycket osäkra situationen är de därför inte helt jämförbara. Bägge bygger på antaganden att virusbekämpningsåtgärderna är igång under första halvåret, och att en gradvis återhämtning sker under det andra halvåret. Som referenspunkt mellan prognoserna kan eurozonens BNP-tillväxt användas. I den finska prognosen är tillväxten -5,0 i år och +1,8 nästa år. I den svenska är eurozonens tillväxt -5,0 i år och +3,0 nästa år.

den ökar med 3,0 procent, väntas endast hälften av exporttappet återhämtas 2021.

Inflation väntas landa på 0,7 procent i år. Det raserade oljepriset och coronakrisens kraftigt dämpande effekt på konsumtionen väntas dämpa inflationen markant.¹⁹ (Inflationsprognosen för Åland återges i *Tabell 1* på s. 24).

Finansministeriet räknar med att arbetslösheten i Finland stiger från 6,7 procent 2019 till 8,0 procent under 2020 och sedan ytterligare något till 8,1 procent nästa år (2021).

För byggbranschen väntas material- och arbetskraftsbrist innebära problem för byggbranschen. Utöver detta väntas även en minskad efterfrågan på byggtjänster både i år och nästa år (2021).

Utöver den minskade efterfrågan på byggtjänster väntas även investeringar i maskiner minska. Totalt väntas de privata investeringarna minska med tio procent under 2020 och ytterligare 1,5 procent nästa år.

I ett längre perspektiv kvarstår utmaningen att hålla de offentliga finanserna i skick samtidigt som andelen äldre blir allt större och andelen i arbetsför ålder allt mindre. *Rådet för utvärdering av den ekonomiska politiken* bedömde i januari att statsskulden i förhållande till BNP kommer att öka med över 20 procentenheter över de kommande 15 åren ifall inga policyändringar genomförs.²⁰ Med tanke på att Finansministeriet i april ökat skuldkvoten i sin femårsprognos med 15 procentenheter jämfört med i oktober borde framräkningen till 2035 närma sig en statsskuld på 100 procent av BNP.

3. Sverige: Alternativ virusbekämpning, men likartad kris

Sverige har uppmärksammat internationellt för sin alternativa virusbekämpning som i lägre grad än de flesta andra länder bygger på tvång och förbud. Trots att de tvingande restriktionerna är betydligt färre i Sverige än i de flesta andra länder har människor som en följd av de rekommendationer som givits ändå ändrat sitt beteende i stor utsträckning och på liknande sätt som i Finland. Restauranger och butiker är även i Sverige i en akut krissituation. Den internationella omgivningen är även samma för alla, vilket försämrar de ekonomiska förutsättningarna för Sverige som är en liten öppen ekonomi. Längre fram kommer vi att få facit på vilka hälsomässiga och ekonomiska konsekvenser som olika virusbekämpningsstrategier fått.

Den svenska BNP-tillväxten bromsade in 2019, från 2,3 procent 2018 till 1,2 procent (kalenderkorrigerad).²¹ Sveriges regering räknar i sin vårbudget med att BNP faller med 4,2 procent i år. Nästa år (2021) väntas sedan BNP stiga med 3,3 procent²² (*Figur 7*). I vårbudgeten finns även alternativscenarier, där det negativare av dessa skulle innebära en BNP-minskning på 10 procent år 2020 och ökning på 4 procent 2021.

Mellan 2018 och 2019 steg arbetslösheten från 6,3 till 6,8 procent. I februari låg arbetslösheten på 7,6 procent. Konjunkturinstitutet och den svenska regeringen räknar bägge i sina basscenarier med att arbetslösheten stiger till cirka nio procent på årsnivå, både 2020 och 2021.

I Sverige har regeringen genomfört en lag om korttidspermitteringar, där staten står

¹⁹ Finansministeriet (2020).

²⁰ Economic Policy Council (2020) Economic Policy Council Report 2019, s. 102

²¹ Ibid. s. 34.

²² Sveriges regering (2020) [2020 års ekonomiska vårproposition, prop. 2019/20:100](#).

för en stor del av lönekostnaden då ett företag drar ner arbetstiden för en anställd. Detta begränsar ökningen i arbetslöshet under nuvarande kris, eftersom de deltidspermitterade inte betecknas som arbetslösa. KI uppskattar att arbetslösheten skulle vara en procentenhet högre om kortidspermitteringar inte var möjliga.

Den svenska permitteringsmodellen innebär generösa lönesubventioner för företag som kan dra ner på de anställdas arbetstid. För de företag som tappat sina intäkter fullständigt är dock modellen bristfällig, vilket exemplifierades då ett av de åländska passagerarrederierna beslöt att avskeda nästan samtliga anställda som arbetade på svenskflaggade fartyg.

I Konjunkturinstitutets barometerindikatorer för april²³ observerades historiskt dystra siffror. Barometerindikatorn registrerade det största fallet någonsin. Samtliga branscher inom näringslivet och hushåll bidrog till fallet: De största förändringarna observerades inom tillverkningsindustrin, detaljhandeln och tjänstesektorn. Den största minskningen observerades inom tjänstesektorn vars konfidensindikator dök ner till 47,8, en notering klart under finanskrisens nivåer. Inom byggbranschen noterades den minsta förändringen, vilket tyder på att branschen verkar vara förhållandevis mindre påverkad av coronakrisen.

Ökad global osäkerhet och eventuell återgång till minusränta väntas försvaga kronan och därmed förlänga en nu fyra år lång period av successiv försvagning. I mars 2020 var en euro värd 10,80 kronor, vilket är den svagaste kronkursen sedan 2009 (Figur 4).

4. Åland: Corona slår mot ekonomins hjärta

De smittskyddsåtgärder som satts in mot coronaviruset slår hårdare mot Åland än mot både Finland och Sverige. När passagerarfärjorna nu står tomma stryps den enskilt viktigaste branschen både vad gäller BNP och sysselsättning. På längre sikt är Åland och Finland är ekonomiskt starkt sammanlänkade och Ålands långsiktiga välfärdsutveckling är beroende av Finlands internationella konkurrenskraft och utvecklingen på världsmarknaden.

Ålands offentliga ekonomi är ännu under inrevarande år direkt beroende av avräkningsbeloppet från den finländska statsbudgeten och därmed av den Finlands inkomstbas. Från år 2021 då det reviderade ekonomiska systemet träder ikraft blir Åland i betydligt högre grad beroende av de inkomstskatter som genereras på Åland.

Krisens förlopp i tre faser

Just nu är vi inne i den första fasen av krisen, som präglas av att virusbekämpningen satt det normala konsumtionsmönstret ur spel. Så länge nuvarande restriktioner är i kraft i Finland och Sverige drabbas passagerarsjöfarten samt hotell- och restaurangnäringen extremt hårt.

Längden på den anpassningsperiod som följer på det att restriktionerna lättas är avgörande för Åland. I vårt huvudscenario skulle restriktionerna lättas mot slutet av juni, vilket gör att redan en liten tröghet i människors vilja att resa med färjor och besöka restauranger blir mycket kostsam, med tanke på att det är mitt under den korta högsäsongen.

Hur lång anpassningsperioden blir beror på

²³ Konjunkturinstitutet (2020) [Konjunkturbarometern april 2020](#).

flera faktorer, bland annat hur stor den kvarvarande rädslan är och hur stort det uppdämda behovet att konsumera är. Det är även möjligt att återgången till normal konsumtion kommer att variera mellan olika grupper, där företag med en stor andel äldre kunder riskerar att ha en långsammare återhämtning.

Under den tredje fasen av krisen, när konsumenterna i stor utsträckning återgått till det normala konsumtionsmönstret borde inte Åland drabbas hårdare än övriga Finland. Ekonomin präglas då av dämpad hushållskonsumtion på grund av det svaga ekonomiska klimatet, samt en låg investeringsvilja bland företagen.

Vi utgår i vårt huvudscenario ifrån att konsumtionsmönstret vid slutet av innevarande år i relativt hög utsträckning återgått till det normala vad gäller sjöresor och restaurangbesök. Vi utesluter dock inte att återgången kan bli betydligt långsammare.

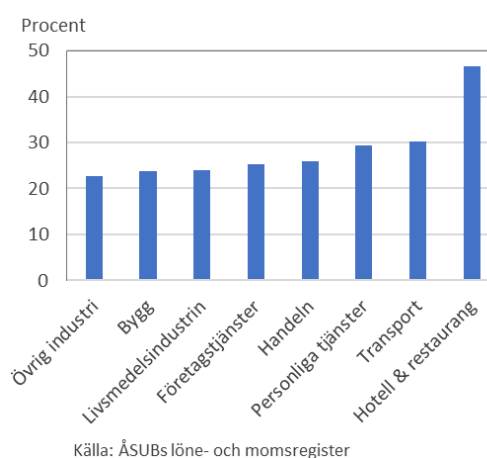
Positiva möjligheter i den tredje fasen som beskrevs ovan är att passagerarrederierna kan gynnas av att längre resor väljs bort på grund av virusoro och/eller sämre ekonomi. Åland är inte heller lika känsligt som Finland för den internationella nedgången i investeringar och industriproduktion, men tyngs visserligen ner om den finländska ekonomin går tungt.

Krisens karaktär

Coronakrisens karaktär innebär en rad olyckliga omständigheter för Åland. Förutom att krisen drabbar sjöfarten, som är den viktigaste branschen, och hotell & restaurangnäringen, som är den mest säsongskänsliga branschen, drabbar krisen dessutom i stor utsträckning företag och människor med svag ekonomisk ställning.

Apropå säsonsberoendet visar *Figur 8* att graden av de olika branschernas säsonsberoende i praktiken är en spegelbild av vilka branscher som påverkas mest av de införda restriktionerna. Säsonsberoendet i de värst drabbade branscherna innebär att varje dag som går är mer kostsam än den föregående.

Figur 8. Andelen av omsättningen som tjänas in under juni-augusti (medeltal 2018–2019), efter bransch.

En risk som framhållits från flera håll är att vi riskerar att förlora i grunden livskraftiga företag om stöden inte räcker till för att lindra den extrema inkomstminskningen som många drabbats av, och att detta i sin tur försämrar möjligheten till snabb återhämtning efter att restriktionerna lättas.²⁴ Representanter från åländska banker som arbetar med företagskunder tror på vissa konkurser och ett antal nedlagda företag, men tror inte att vi kommer att se en omfattande konkursvåg om en normalisering påbörjas i slutet av juni. Vi utgår i vårt huvudscenario att en större konkursvåg undviks, men att ett antal företag läggs ner och att i genomsnitt cirka 300 av de personer som blir arbetslösa under krisen fortfarande saknar jobb nästa år.

²⁴ T.ex. Finlands Bank (2020) Euro ja talous 1/2020 och IMF (2020)

Två saker bör poängteras i detta sammanhang. För det första att *det finns betydande negativa risker och att varje förlängning av restriktioner och konsumentbeteende utöver våra antaganden ökar de negativa konsekvenserna för företagen markant.*

Det andra som bör poängteras är att även om ÅSUB arbetat med utgångspunkten att restriktionerna lättar i slutet av juni och följs av en gradvis återgång så är *osäkerheten kring det verkliga förloppet för företagare extrem, vilket påverkar motiveringen att belåna sig i nuläget.*

4.1 Tre scenarier för coronakrisen

På grund av den uppkomna situationen har ÅSUB i vårens konjunkturrapport utgått ifrån tre olika scenarier för hur utvecklingen kring coronakrisen fortsätter. De mest centrala konjunkturindikatorerna som t.ex. BNP och arbetslöshet kommer att redovisas för samtliga tre scenarier, medan de flesta analyser enbart görs utifrån "mitten"-scenariot.

Våra tre scenarier skiljer sig åt i hur allvarligt situationen utvecklar sig, och de benämns COVID1, COVID2 och COVID3. COVID1 är det mest optimistiska scenariot, medan COVID3 är det mest pessimistiska. COVID2 är vårt "mitten"-scenario, och är det scenario som vi utgår ifrån i de analyser där samtliga tre inte redovisas.

COVID2 – ÅSUBs huvudscenario

I detta scenario har följande antaganden gjorts:

- Restriktionerna antas lättas mot slutet av juni.
- Återgången till normalt konsumtionsbeteende sker gradvis under andra halvan av 2020 och under 2021.
- En internationell lågkonjunktur med vissa produktionsstörningar under 2020 och 2021.
- Ingen större press på sjukvården på grund

av stor sjukdomsspridning.

-Offentliga stöd från statens och landskapsregeringens andra tilläggsbudgetar ingår i BNP-beräkningen. Likaså räknar vi med en mindre besparing i landskapsregeringens personalkostnader under innevarande år.

-Ett antal företag läggs ner och personer förlorar långsiktigt jobbet, men en större kursvåg undviks.

COVID1 – ÅSUBs positivare scenario

Detta scenario bedömer ÅSUB som mest osannolikt. Det skiljer sig från COVID2 genom att restriktionerna antas lättas redan mellan maj och juni, samt att ekonomin är tillbaka till normal produktionsnivå under hösten.

COVID3 – ÅSUBs negativare scenario

Jämfört med COVID2 innebär detta att restriktionerna lättas mot slutet av juni och att återgången till normalt konsumentbeteende går långsammare än i COVID2. Även i detta scenario är dock konsumenterna vid årets slut i ganska stor utsträckning bekväma med att resa med passagerarfärjor. Det är därmed inte ett katastrofscenario i vilket efterfrågan för kryssningar totalt försvinner under en längre tid. I COVID3 antas den internationella lågkonjunkturen som följer på den akuta krisen bli djupare än i COVID2. Även sjukdomsförloppet är längre under COVID3 och innefattar en andra sjukdomsvåg. De begränsande åtgärderna antas dock vara betydligt mindre omfattande i slutet av epidemin.

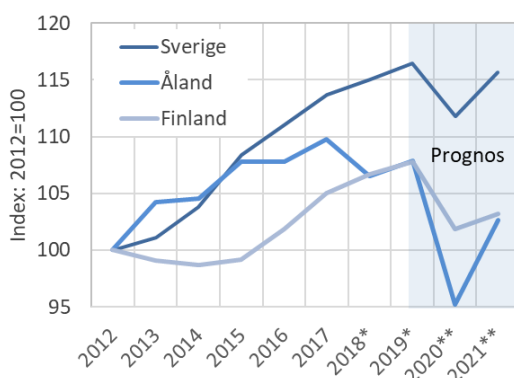
4.2 BNP-tillväxten

Den åländska BNP-tillväxten uppvisar större variationer från år till år än för större ekonomier, som Sverige och Finland. Enskilda branschers och företags utveckling får lättare genomslag i den lilla åländska ekonomin, än i större och mer diversifierade ekonomier. *Figur 7* (sid. 18) visar den åländska BNP-tillväxten i förhållande till Finland och

Sverige och Figur 9 nedan visar utvecklingen i indexform under tiden sedan år 2012. Efter att förändringar inom sjöfarten ledde till stora minskningar i BNP 2008–2012 har som synes trenden i den åländska volymtillväxten legat mellan den svenska och den finska fram till 2018, då den enligt preliminära beräkningar föll ner till samma indexnivå som Finland ifjol.

Mellan 2012 och 2017 ökade förädlingsvärdet mest inom *finans- och försäkringsbranschen*, men även för andra stora branscher, som t.ex. *fastighetsverksamhet* och *tillverkningsindustrin*. Förädlingsvärdet för den viktiga sjöfartens förädlingsvärde var dock relativt stillastående under perioden, vilket tynger den samlade tillväxten.²⁵

Figur 9. BNP-volymtillväxten 2012–2021 för Åland, Finland och Sverige. Volymindex, år 2012=100²⁶

Källa: ÅSUB, SC, SCB. Egna beräkningar.

*Preliminära beräkningar.

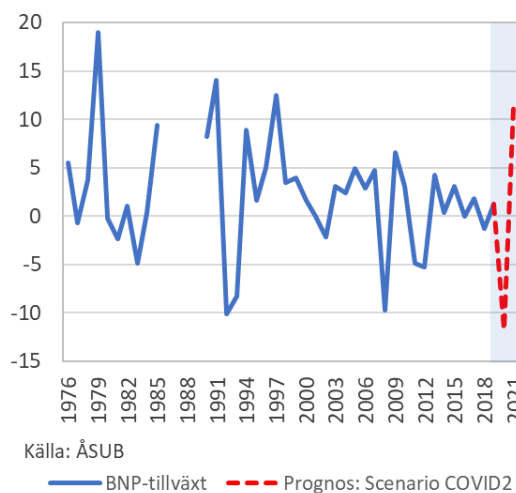
**Prognoser från respektive lands finansministerium, samt ÅSUB.

Preliminära kalkyler för 2018–2019 visar att den sammanlagda tillväxten för dessa år var nära noll.

I ÅSUBs huvudscenario räknar vi i år med en minskning av BNP på 11,7 procent. Detta följs nästa år (2021) av en partiell återhämtning på 7,8 procent.

I vårt positivare scenario är årets BNP tapp 7,7 procent, följt av 8,7 procent tillväxt 2021 (Figur 10). I vårt mer negativa scenario minskar BNP i år med 15,8 procent och ökar endast med 6,0 procent nästa år.

Figur 10. BNP-volymtillväxten 1976–2021, procent (preliminära beräkningar 2018–2019, prognos 2020–2021)

Källa: ÅSUB

— BNP-tillväxt — Prognos: Scenario COVID2

Att det tapp i förädlingsvärde vi väntar oss i år är av historisk dignitet framkommer av Figur 10 ovan. De enda tidpunkter som kan jämföras med årets BNP-tapp är 1992, 1993 och 2008. En förlängd jämförelse mellan dessa olika kriser finns i årets temakapitel på sidan 50.

²⁵ ÅSUB (2020) Nationalräkenskapsdata.

²⁶ Prognoserna för Finland och Sverige kommer från respektive lands finansministerium. På grund av den mycket osäkra situationen är de därför inte helt jämförbara. Bägge bygger på antaganden att virusbekämpningsåtgärderna är igång under första halvåret, och att en gradvis återhämtning sker under det andra halvåret. Som referenspunkt mellan prognoserna kan eurozonens BNP-tillväxt användas. I den finska prognosen är tillväxten -5,0 i år och +1,8 nästa år. I den svenska är eurozonens tillväxt -5,0 i år och +3,0 nästa år.

Tabell 1. Nyckeltal 2017–2021

	2017	2018*	2019	COVID2 2020	COVID2 2021
BNP till marknadspris (volymförändring, %)	1,8	-1,3	1,3	-11,7	7,8
Befolkningsförändring (antal personer)	275	300	95	10–50	70–130
Arbetslöshetsgrad, öppen (årlig tillväxt, %)	3,6	3,5	3,5	10	6
Konsumentpriser, årlig förändring (%)	1,7	1,3	0,7	0,5	1,3
Kort ränta (Euribor 3 mån, %)	-0,3	-0,3	-0,4	-0,4	-0,3
Växelkurs EUR/SEK	9,64	10,26	10,59	11,00	11,00
Råolja (Brent, USD/fat)	54	71	64	32	40
Bunker (LSMGO, Rotterdam, USD/ton)	480	620	560	330	370

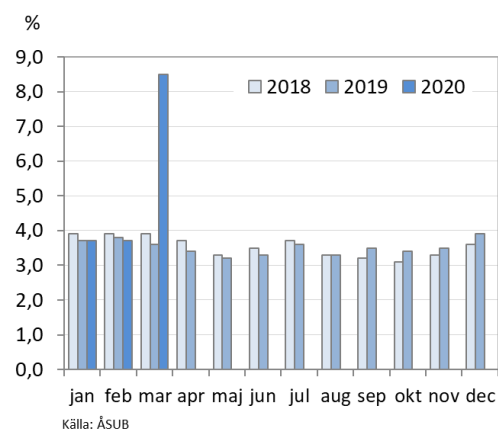
*) Preliminära uppgifter för BNP-tillväxten **) Slutliga uppgifter ¹⁾ Prognoser
 Källa: ÅSUB, egna beräkningar för BNP, ÅSUB (Befolkning, Arbetsmarknad, Priser); Befolkningsregistercentralen; Finlands bank;
 US Energy Information Administration; Konjunkturinstitutet; Ship & Bunker (<http://shipandbunker.com/>); OECD; ECB.

4.3 Arbetsmarknaden

Under mars månads exceptionella situation har samarbetsförhandlingar och permitteringshot haglat tätt över den åländska arbetsmarknaden. I bästa fall begränsas effekterna till kortvariga permitteringar, vilket i sig är ett hårt slag för både de direkt drabbade och ekonomin i stort.

Det månadsvisa relativa arbetslöshetsstalet på Åland framgår nedan av

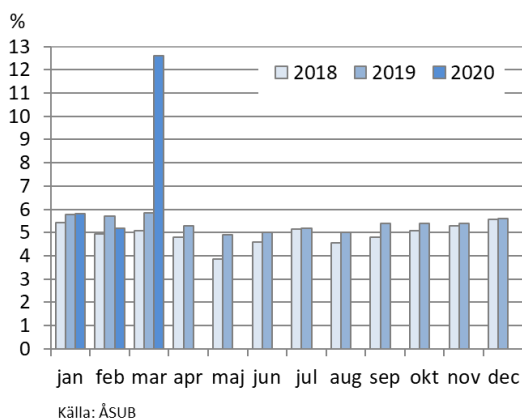
Figur 11. Där ser man att arbetslösheten under de två första månaderna i år (2020) låg på i princip samma nivå som året innan, innan den enorma permitteringsvågen slog till i mars och arbetslösheten steg till 8,5 procent.

Figur 11. Relativ arbetslöshet, månadsvis 2018, 2019 och januari – februari 2020

Ungdomsarbetslösheten har ett mer oregelbundet mönster (Figur 12), beroende på det låga antalet individer i gruppen, men har de senaste fem åren ändå legat stabilt kring fem procent på årsbasis. Under 10 av 12 månader förra året var förändringarna till det sämre.

Ungdomsarbetslösheten steg också följaktligen från 4,9

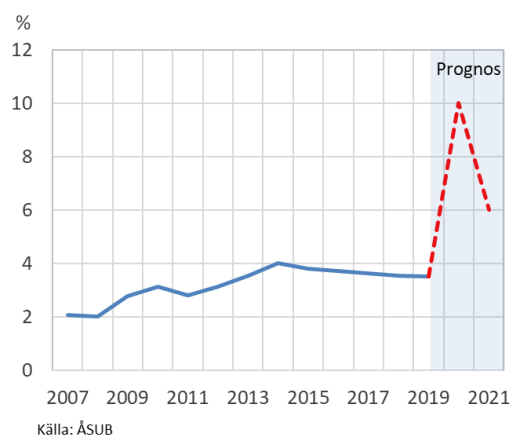
Figur 12. Ungdomsarbetslösheten, månadsvis 2016, 2017 och januari – mars 2018

procent år 2018 till 5,4 procent förra året, vilket ändå innebär att ungdomsarbetslösheten fortsatt låg kring fem procent på årsbasis. I mars dubblerades ungdomsarbetslösheten, i likhet med den totala arbetslösheten. Vid mitten av april hade ungdomsarbetslösheten stigit till 16,7 procent – mer än en tredubbling jämfört med förra året.²⁷

Från och med finanskrisen 2008 steg arbetslösheten nästan utan avbrott fram till 2014 (Figur 13). Sedan 2014 har arbetslösheten sedan försiktigt rört sig neråt med cirka 0,1 procentenheter per år, innan den ifjol (2019) var oförändrad gentemot föregående år. För Finland totalt har utvecklingen på arbetsmarknaden varit god de senaste åren.

Figur 13. Relativ arbetslöshet 2007–2021

Under första halvan av april har den genomsnittliga arbetslösheten stigit till 11,4 procent.²⁸ I ÅSUBs huvudscenario fortsätter arbetslösheten stiga fram till det att restriktionerna antas lätta mot slutet av juni. Under juni beräknas arbetslösheten stiga upp mot 20 procent, innan den sjunker i snabb takt.

I vårt huvudsakliga scenario hamnar den relativa arbetslösheten på cirka 10 procent på årsbasis år 2020. Just nu upplever vi den största arbetsbristen som uppmätts i våra tidsserier som sträcker sig till 1988. Återhämtningen av en stor del av det förlorade arbetskraftsbehovet väntas dock även den gå historiskt snabbt, då utgångspunkten fortfarande är att det i en stor del av fallen rör sig om ett tillfälligt efterfrågebortfall för företagen, som i stor utsträckning kommer tillbaka då restriktionerna kan lättas. Under 2021 räknar vi därför med arbetslösheten i genomsnitt ligger på cirka sex procent.

I vårt positivare scenario är den genomsnittliga arbetslösheten 6 procent i år, följt av 5 procent 2021. I vårt mer negativa scenario är arbetslösheten 14 procent i år och 7 procent nästa år.

Av de arbetssökande som tillkommit sedan februari är i nuläget cirka 1000 personer

²⁷ ÅSUB (2020) "[Arbetslöshetssituationen 15 april 2020](#)"

²⁸ ÅSUB (2020) "[Arbetslöshetssituationen 15 april 2020](#)"

permitterade och 300 arbetslösa. Den höga andelen permitterade är hoppningivande, men risken att tyngdpunkten förskjuts från permitteringar mot arbetslösa är uppenbar ju längre restriktionerna pågår.

Vi utgår ifrån att restriktionerna avslutas den sista juni och räknar med att en stor del av de permitterade då relativt snabbt kan återvända till sina arbetsplatser.

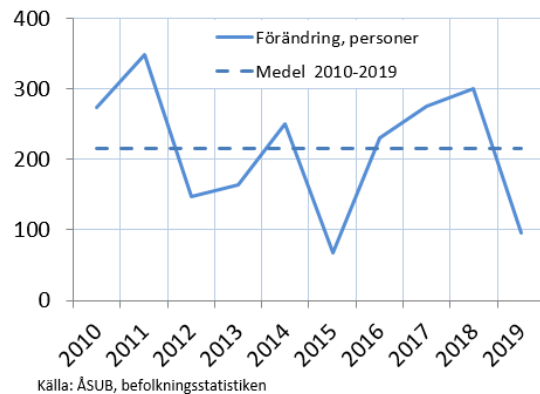
Under december ifjol (2019) och de två första månaderna i år har antalet lediga platser sjunkit kraftigt. I februari var antalet lediga platser 398, vilket kan jämföras med 529 för ett år sedan. Minskningen i februari beror till stor del på att lediga sommarjobb minskade med 35 procent. Sedan dess har den redan svaga situationen förvärrats dramatiskt. I mitten av april låg antalet lediga platser på 126, vilket var 314 stycken färre än ett år tidigare.

4.4 Befolkningsutvecklingen

Den åländska befolkningsutvecklingen har varit god sedan två decennier tillbaka. Sedan 1991 har själva befolkningsökningen trendmässigt ökat med en tillväxttakt på fyra personer årligen.

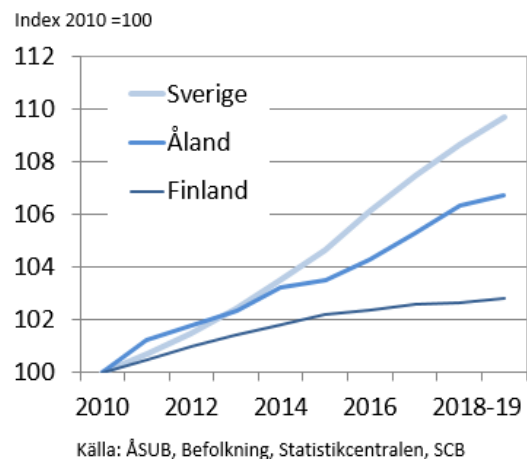
År 2019 blev ett avvikande år vad gällde befolkningstillväxten. Enligt slutliga uppgifter för fjolåret (2019) ökade befolkningen med 95 personer; en notering som för övrigt ligger väl under tioårsgenomsnittet för perioden 2010–2019 (215 personer). ÅSUB uppskattar att den årliga befolkningstillväxten kommer att fortsätta minska 2020: i år väntas befolkningen öka med 10–50 personer.

Figur 14. Befolkningsförändring 2010–2019

Befolkningen på Åland har under decenniet 2010–2019 ökat med 6,7 procent, vilket är mer än dubbelt så mycket som Finlands 2,8 procent (Figur 15), men mindre än i Sverige (9,7 procent) där invandringen till landet spätt på befolkningstillväxten.²⁹

Figur 15. Befolkningsutveckling för Åland, Finland och Sverige 2010–2019. Antal invånare, index år 2010=100

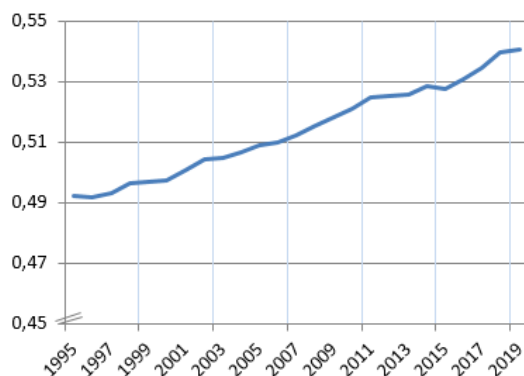

Ålands befolkning som andel av Finlands totala befolkning har ökat från att vara ca 0,49 procent år 1995 till 0,54 procent år 2019.³⁰ Trenden har under perioden varit kontinuerligt positiv.

²⁹ SCB, Befolkning.

³⁰ ÅSUB, Befolkning, Statistikcentralen, Befolkning.

Figur 16. Ålands befolkning som andel av Finlands (procent) 1995–2019

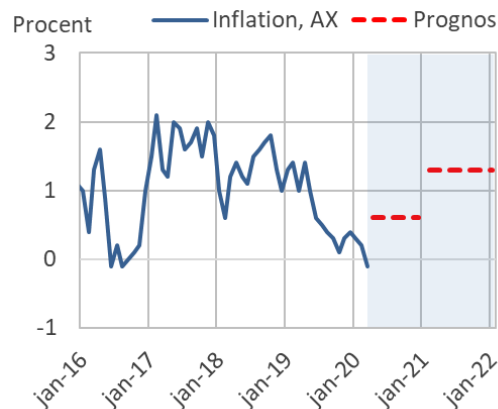
Notera: Skalan börjar från 0,45 procent

4.5 Inflationen

Inflationen (KPI) på Åland har under det senaste decenniet genomsnittligt legat ett par tiondelar över den finländska. Inflationen på Åland sjönk från i medeltal 3,6 procent år 2011 till 0,1 procent 2015 (Figur 17). Därefter steg den till 0,5 procent 2016 och fortsatte uppåt till 1,7 procent 2017. Inflationen föll sedan tillbaka till 1,3 procent. Förra året (2019) föll inflationen ytterligare och var i genomsnitt endast 0,7 procent, vilket är 0,3 procentenheter lägre än i Finland.

Årets tre första månader har inflationen sjunkit från 0,3 procent i januari till -0,1 procent i mars. Sedan dess har tillväxtprognoserna sänkts avsevärt, vilket minskar det redan låga inflationstrycket ytterligare. Dessutom ser innevarande år ut att präglas av ett synnerligen lågt oljepris, vilket dämpar den redan låga inflationen ytterligare. Vi väntar oss ändå en inflation på cirka 0,5 procent för hela året, eftersom en viss rekyl på fjolårets låga nivå i förhållande till fastlandet är att vänta. Året därpå (2021), utgår vi ifrån att Ålands inflation nära följer den finska, vilken i finansministeriets huvudscenario ligger på 1,3 procent.

Figur 17. Inflationen på Åland januari 2016 – mars 2020. Prognos till och med december 2021

Källa: ÅSUB

4.6 Hushållen

Figur 18 visar tillväxten av de finländska respektive åländska hushållens disponibla inkomst. Siffrorna bygger på skattemyndigheternas beskattningsuppgifter och de färskaste siffrorna är från 2018. Tillväxten av de åländska hushållens disponibla penninginkomst under perioden 2000–2018 sjönk trendmässigt. Efter 2009, i spåren av finanskrisen, sjönk tillväxten snabbt och blev negativ år 2011.

Efter en tillfällig vändning till svagt positiv tillväxt året därefter, följde sedan två år med negativ tillväxt av den reala disponibla inkomsten 2013–2014. Från och med 2015 har de finska inkomsterna ökat kring en procent årligen, medan de åländska inkomsterna återigen blev negativa år 2018.

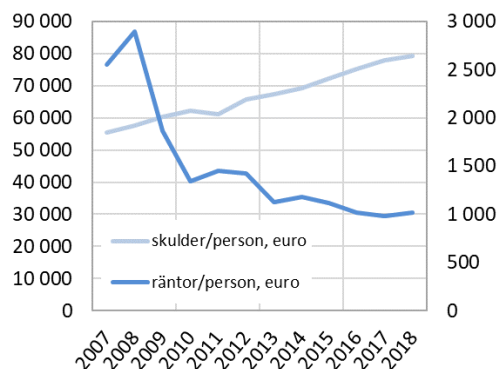
Figur 18. Hushållens disponibla penninginkomst per konsumtionsenhet, median, för Åland och Finland 2000–2018. Procentuell tillväxt, 2018 års penningvärde.

Källa: Statistikcentralen, egen beräkning.

Sammantagna visar kurvorna i *Figur 18* två viktiga saker. För det första att de åländska hushållens välfärdsutveckling mycket nära följer de finländska och för det andra att den reala inkomstutvecklingen på Åland varit svag under tiden sedan finanskrisen 2008 (0,6 procent i medeltal per år mätt i fast penningvärde, något under hela Finlands 0,7 procent).

Figur 19 Genomsnittlig skuldsättning och räntekostnader för skuldsatta ålänningar.³¹

Källa: Statistikcentralen, statistik över skuldsättning. Egen bearbetning.

Skuldsättningen fortsätter att öka på Åland, och har det senaste decenniet ökat i högre takt än på fastlandet. De exceptionellt låga räntorna har dock inneburit att räntekostnaderna samtidigt sjunkit markant för de åländska hushållen.

Med tanke på att vi ser en snabbare ökning av skulderna på Åland än på fastlandet är de låga räntorna extra viktigt för att upprätthålla de åländska hushållens konsumtion.

Den ökande arbetslösheten kan medföra problem med amorteringar för enskilda individer, men med tanke på ränteläget rör det sig inte om någon generell risk för skuldskris bland hushållen, även vid en långvarigt förhöjd arbetslöshet.

Lägre inkomster på grund av permitteringar och intäktsbortfall för företagare kommer i år minska hushållens konsumtion. Två faktorer påverkar hur stor denna effekt blir. För det första hur långvariga restriktionerna blir och för det andra i vilken mån offentliga stöd täcker upp personers inkomstbortfall och håller företag vid liv. Om företag går i konkurs och arbetsplatser försvinner permanent kommer hushållens konsumtion att minska markant även på längre sikt.

De fallande börskurserna påverkar värdet på ålänningars besparingar och väntas dämpa hushållens konsumtion på grund av den negativa förmögenhetseffekten; ålänningar känner sig fattigare och drar därför åt svångremmen.

I dagsläget är det dock varken permitteringar eller negativ förmögenhetseffekt som har störst inverkan på hushållens konsumtion på kort sikt. Det som påverkar konsumtionen på ett extremt sätt, och som skiljer denna kris från andra kriser, är att *hushållen inte vill eller kan konsumera saker som de i*

³¹ År 2018 hade cirka 12700 personer skulder.

normala kriser skulle fortsätta konsumera.

Den åländska välfärdsutvecklingen totalt sett hänger den närmsta tiden på hur coronakrisen påverkar det åländska näringslivet, medan den på längre sikt är tätt sammanflätad med den finska utvecklingen. Det finns med andra ord anledning till oro både i det korta och det långa perspektivet.

4.7 Sjöfarten

Bunkerpriser

Förändringar i priset på bunker är avgörande för sjöfartens lönsamhet. Priset på lågsvavlig marindiesel, LSMGO (*Low Sulphur Marine Gas Oil*), började stiga från och med det tredje kvartalet 2017 i takt med råoljeprisets uppgång (Figur 20).

Uppgången fortsatte fram till oktober 2018 då priset för ett ton LSMGO i Rotterdam låg kring 693 USD per ton. I slutet av 2018 skedde en viss rekyl på det tidigare årets uppgång, innan priset snabbt återställdes till ungefär samma nivå som genomsnittet för 2018, där det sedan hölls stabilt fram till januari i år.

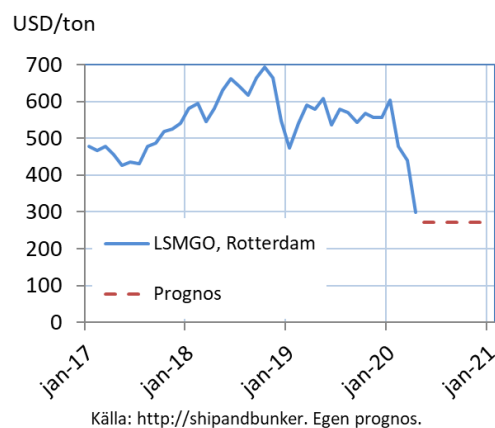
Den kollaps av oljepriiset som vi sett i och med bråket inom OPEC och coronakrisen har en direkt påverkan på bunkerpriserna, vilket innebär att priset i mitten av april låg på 200 USD per ton.

Vi räknar i dagsläget nu med att priset på LSMGO (i Rotterdam) ligger kvar på en mycket låg nivå en bra bit under 300 USD per ton resten av året (Figur 20).

De mycket låga bunkerpriserna skulle innebära en viss lättnad för de hårt drabbade rederierna. Bunkerkostnaderna står för mer än en tiondel av passagerarrederiernas rörelsekostnader och en närapå halvering av priserna skulle teoretiskt innebära tiotals miljoner euro i förbättrat resultat för de åländska passagerarrederierna.

I realiteten kan dock rederierna inte dra full nytta av de sjunkande priserna i år. För det första har rederierna olika typer av fastprisavtal för att försäkra sig mot kraftiga uppgångar i bunkerpriser, vilket dämpar effekten av såväl upp- som nergångar i bunkerpriser. För det andra innebär det trafikstopp vi nu ser att mängden bunker som behövs under året kommer att vara väsentligt mindre än under ett normalår.

Figur 20. Priset på lågsvavlig marindiesel (LSMGO i Rotterdam) januari 2017 – januari 2021

Passagerarsjöfarten

Det står redan klart att årets passagerarsiffror kommer att påverkas avsevärt av Coronakrisen. I vårt huvudscenario räknar vi med en halvering av passagerartalet jämfört med fjolåret. Effekterna av krisen på passagerarrederierna kommer att accelerera betydligt ju längre in på året den fortsätter. En stor del av passagerarrederiernas omsättning är kopplad till sommarmånaderna, vilket gör att osäkerheten kring årets resultat enormt ifall restriktionerna lättas i slutet av juni som vi antagit i vårt huvudscenario. Varje tröghet i konsumenters vilja att resa med fartyg kommer att vara mycket kostsam för rederierna.

Om långväga resor ersätts med kortare alternativ skulle det innebära en möjlighet för rederierna. Detta beror dock även på om

reserestriktioner mellan Sverige och Finland lättas, samt att konsumenterna inte upplever fartygen som avskräckande på grund av rädsla för smitta.

Den alltjämt svaga kronkursen är negativ för den åländska passagerarsjöfarten. Den uppkomna krisen innebär en förlängning av perioden med en svag krona, vilket fortsätter att tära på svenska konsumenters köpkraft och påverka deras konsumtion på åländska färjor när trafiken återupptas.

Fraktsjöfarten

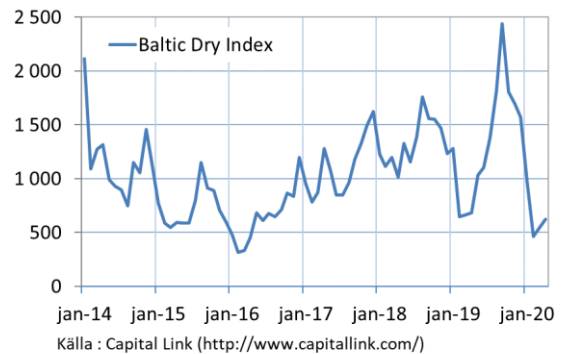
Inom den åländska fraktsjöfarten bedrivs både torrlast och oljetankers. Förutsättningarna för dessa två inriktningar är i dagsläget vitt skilda. Inledningsvis tittar vi närmare på branschläget inom torrlastsegmentet, innan vi återkommer till oljetransporterna.

Baltic Dry Index (BDI) är ett sammansatt shipping- och handelsindex skapat av det London-baserade *Baltic Exchange* som mäter förändringar i kostnaderna för att transportera råvaror som järnmalm, kol och vete till sjöss (Figur 21). Informationen kommer direkt från skeppsmäklare.

Förändringar i BDI speglar transportkostnaderna för råvaror som är ett område där spekulationsnivån är väldigt låg och ger därigenom insikter i globala trender i utbud och efterfrågan.

Av Figur 21 nedan framgår att index (BDI) steg stadigt från 300 i början av 2016 till 1800 i augusti 2018. Därefter har indexet varit mycket volatilt. Under vintern 2018/2019 rasade indexet till 600, för att sedan skjuta i höjden och nå 2400, den högsta noteringen på ett decennium, i september 2019. Sedan dess har indexet stört dykt och hållits inom spannet 500–700 (Figur 21).

Figur 21. Baltic Dry Index januari 2016 – januari 2020 (Index basår 1985 = 1 000)

Det tvärstopp i den globala ekonomin som inträffat under våren slår oundvikligen mot den internationellt inriktade fraktsjöfarten. Redan innan krisen var dock utsikterna svaga för branschen. Även om det mest positiva utfallet av tänkbara utvecklingar framöver innebär därför en ganska dyster tid framöver. Det största torrlastrederiet har nyligen tillåtit 80 procent av personalstyrkan och räknar med att endast de två minsta av de sju fartygen kommer att vara i drift i maj.³²

Enligt den senaste finländska konjunkturbarometern för fraktsjöfarten, *Rederibarometern*, som publicerades i november 2019, hade sjötransportkonjunkturen försämrats avsevärt under den gångna perioden (november 2018 – oktober 2019). Rederibarometern hade det svagaste utslaget angående exportförväntningarna sedan undersökningen genomfördes mitt under brinnande finanskris hösten 2008.³³

Både den åländska torrfraktsjöfarten och den finska i sin helhet går alltså en tuff framtid till mötes. En utdragen internationell lågkonjunktur i coronakrisens kölvatten skulle ytterligare tynga en redan pressad bransch. I nuläget ser dock läget betydligt bättre ut för den åländska tankerverksamheten.

³² Tidningen Åland, 8 april 2020.

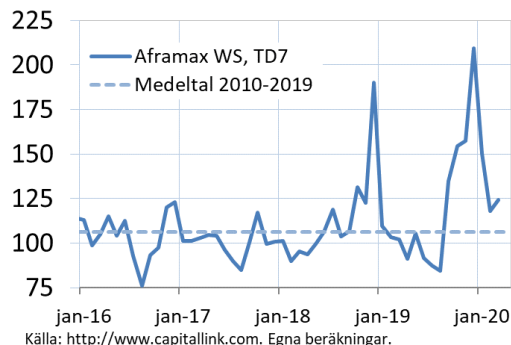
³³ Ibid., s. 47.

Efter ett svagt första halvår 2018 förbättrades marknadsläget för *Aframax*-tankers i Medelhavet och Nordeuropa avsevärt under hösten och vintern (Figur 22). Uppgången visade sig dock bli kortvarig då indexet sjönk under hela första halvåret ifjol och under sommaren nådde sin lägsta punkt på tre år. I höstas sköt indexet åter i höjden och nådde i december sitt högsta värde sedan finanskrisen 2008. Den mycket stora volatiliteten har dock fortsatt, och sedan toppnoteringen i december har index sjunkit till 131, vilket ändå är klart över både gränsen för lönsamhet³⁴ (Figur 22) och långtidsmedelvärdet för perioden 2010–2019 (index = 106).

Den nuvarande krisen innebär en drastisk minskning av efterfrågan på olja. Däremot finns en stor efterfrågan på transport av olja för lagring, vilket pressar upp efterfrågan på oljetransporter.³⁵

Det åländska tankerrederiet har betydande finansiella muskler, vilket är särskilt positivt då man agerar på en mycket osäker marknad. Den finansiella styrkan har bland annat inneburit att man nyligen genomfört ett omfattande förnyelseprogram av flottan finansierat med egna medel. Utöver detta har man mitt under coronakrisen beställt ytterligare ett fartyg.

Figur 22. Index för tankerfrakter från Nordsjöhamnar till den europeiska kontinenten (Worldscale TD7) januari 2015 – mars 2020

Under de två senaste åren har den amerikanska dollarn förstärkts i förhållande till euron. Euron var värd 1,22 USD i januari 2019 och ett år senare 1,11 USD (Figur 4). **Fel! Hittar inte referensskälla.**, s.15). Den fortsatt starka dollarkursen gynnar den åländska tankerverksamheten, eftersom rederiets försäljning huvudsakligen är i dollar.³⁶ Utöver detta sänker oljepriset kostnaderna för bunker, vilket gör verksamheten mycket lönsam i dagsläget. Längre fram väntas dock ett sämre läge då de fulla lagren kommer att innebära ett mindre behov av sjötransporter.³⁷

4.8 Den offentliga sektorns ekonomi

Coronaepidemin lämnar efter sig ett tydligt avtryck i de offentliga finanserna. Det sker i form av minskade skatteintäkter och ökade utgifter, då behov för akuta stödmedel till samtliga samhällseliga sektorer blivit aktuellt. Den kommunala sektorn drabbas också hårt och utsikterna i dagsläget är helt andra än vid ingången av året. Landskapsregeringen har gjort bedömningen att hela det offentliga Åland sammanlagt kommer att göra ett underskott på 100 miljoner euro i år. Vid sidan om denna kris kommer även det

³⁴ *Worldscale* Index = 100 kan avläsas som den teoretiska lönsamhetsnivå som räknas fram i början av varje år.

³⁵ <https://www.di.se/nyheter/ingen-borsnad-for-rederiet-trots-tankrally-otroligt-dramatisk-utveckling/>

³⁶ Nettoeffekten av en förstärkning av US-dollar gentemot euron för den åländska tankerverksamhetens resultat är positiv eftersom denna har största delen av sina intäkter i dollar.

³⁷ Nya Åland 23 april 2020.

nya finansiella systemet för beräkningen av klumpsumman och flitpengen att träda i kraft från och med år 2021.

Landskapet Ålands budget finansieras till stor del av ett avräkningsbelopp, som för tillfället ligger på 0,45 procent av statens inkomster (exklusive upplåning), den så kallade klumpsumman. Ett nytt finansierings-system kommer att införas fr.o.m. år 2021, där procentsatsen enligt överenskommelse med regeringen i Helsingfors höjs till 0,47 procent av avräkningsbasen. Förslaget om höjningen av avräkningsbasen behandlas för närvarande av Riksdagen. Det nya systemet medför även ändringar i själva avräkningsbasen, som minskar i och med att främst inkomstskatter exkluderas från beräkningen av basen. En annan förändring blir att förändringar i den åländska befolkningens andel av Finlands totala befolkning får en betydelse: ökar Ålands andel av den totala befolkningen så ökar även avräkningsbasen och omvänt.

Även systemet för skattegottgörelsen till landskapet, den så kallade flitpengen, reformeras fr.o.m. år 2021 på ett sätt som gör att den kompenserar för en minskande avräkningsgrund. I det nuvarande systemet blir skattegottgörelsen aktuell då de i landskapet debiterade inkomst- och förmögenhetsskatterna överstiger 0,5 procent av motsvarande skatt för hela Finland. I det nya systemet behåller Ålands landskapsregering samtliga på Åland debiterade inkomstskatter (förvärs-, kapitalinkomst- och samfundsskatter, inklusive tonnageskatt). Detta belopp (inklusive lotteriskatter) kallas för *skatteravräkning* i det nya systemet. Det sista skatteåret som skattegottgörelsen (enligt det nuvarande systemet) utbetalas blir 2020, vilket upptas som inkomst i landskapsregeringens budget år 2022.

Systemet för återbäring av lotteriskatten kommer inte att ändras, även under det nya finansieringssystemet får Åland behålla den lotteriskatt som uppbärs på Åland, såsom

det har varit under nuvarande system. Tidtabellen för återbäringen kommer dock att förändras. Under övergångsåret 2021 kommer Åland att få både 2020- och 2021-års lotteriskatter återburna under samma budgetår. Framöver återbärs det aktuella årets lotteriskatt, först med ett estimerat förskott, vilket sedan regleras när de slutliga beloppen är kända.

I det nya systemet ingår även en säkerhetsmekanism. Om utfallet av samfundsskattens, tonnageskattens och kapitalinkomstskattens sammanlagda belopp, med mer än 10 procent, understiger det belopp som Åland genom avräkning skulle ha erhållit (med dagens system) på basen av motsvarande skatter i Finland, erhåller Åland mellanskillnaden. Med andra ord får Åland alltid åtminstone 90 procent av det belopp som skulle ha betalats ut om dessa skatter fortfarande skulle ingå i avräkningsbasen såsom i dagens system. Förvärsinkomstskatterna ingår inte i säkerhetsmekanismen.

För år 2018 uppgick klumpsumman enligt Ålandsdelegationens beslut till knappt 247 miljoner euro. Detta innebar en höjning med ca 6,9 procent jämfört med 2017. Enligt förslaget till statsbokslut 2019 kommer den slutliga klumpsumman för fjolåret uppgå till drygt 244 miljoner euro, en minskning på 1,1 procent jämfört med 2018.

I statens andra tilläggsbudget beräknas avräkningsbeloppet för 2020 bli 224 miljoner euro, vilket innebär en nedjustering på 25,7 miljoner euro från den första tilläggsbudgeten. Den kraftiga nedjusteringen av avräkningsbeloppet återspeglar förväntningar om minskade skatteintäkter i Finland på grund av coronaviruset. Det är möjligt att årets klumpsumma kan komma att minska med ytterligare några miljoner euro, till följd av åtgärder som minskar de statliga inkomsterna för att underlätta situationen för företag och kommuner.

Till den del det handlar om åtgärder som ökar kommunernas skatteinkomster på bekostnad av statens skatteinkomster antas åtgärderna gälla även under 2021 och såldes påverka både landskapets och kommunernas inkomster även det året.

Enligt ÅSUBs huvudscenario, COVID2-scenariot, väntas klumpsumman minska med omkring 15,6 procent, till ca 189 miljoner euro, år 2021 då den nya avräkningsbasen tas i bruk.

Skattegottgörelsen till landskapet uppgick till ca 11,7 miljoner euro år 2017, medan den år 2018, som är det senaste år som flitpengen fastställts för, sjönk till ca 7,3 miljoner euro. För år 2019 väntas flitpengen sjunka till 6,6 miljoner euro. Som läget ser ut nu tyder huvudscenariots prognos på att ingen flitpeng genereras för år 2020, vilket beror på att Ålands andel av de debiterade inkomstskatterna i år sannolikt inte överstiger gränsen på 0,5 procent.

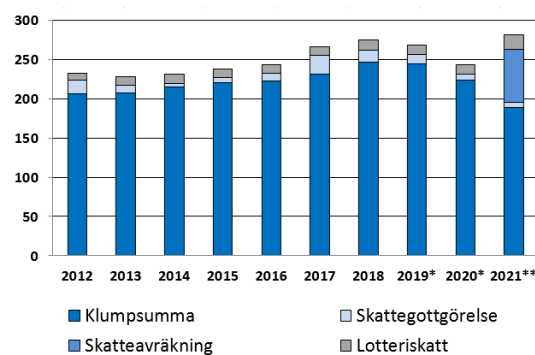
I Figur 23 nedan illustreras utvecklingen av klumpsumman, skattegottgörelsen och lotteriskatten enligt budgetår. Figuren inkluderar även en uppskattning för 2021 enligt huvudscenariot, där även det förväntade beloppet av den nya skatteavräkningen uppskattas. Även om lotteriskatten kan betraktas som en del av skatteavräkningen presenteras den skilt för sig i figuren. Summan av klumpsumman, flitpengen och lotteriskatten uppgick 2018 till ca 275 miljoner euro. Enligt preliminära uppgifter för 2019 minskade summan till ca 269 miljoner euro, vilket motsvarar en minskning på 2,2 procent. I år beräknas summan stanna på ca 243 miljoner.

Under 2021 inleds det nya systemet där skatteavräkning träder i kraft. Bedömningen utgår från att avräkningsbasen justeras till 0,47 procent. Eftersom det är frågan om ett övergångsår utbetalas såväl 2020 som 2021 års lotteriskatt, vilket gör att den är större än tidigare år (se Figur 23). Enligt huvudscenariot, COVID2 skulle den totala summan av

klumpsumman, flitpengen, skatteavräkningen och lotteriskatten uppgå till ca 281 miljoner euro under detta år. För år 2022, som även är det sista året som flitpengen skulle ha utbetalats, väntas den totala summan möjligen vara något högre.

Enligt det värre COVID3-scenariot skulle summan av klumpsumman, flitpengen, lotteriskatten och den nya skatteavräkningen minska till ca 207 miljoner euro miljoner euro 2020. Därpå följande år skulle summan stiga till ca 264 miljoner euro år 2021.

Figur 23. Utvecklingen av klumpsumman, skatte-gottgörelsen, skatteavräkningen och lotteriskatten enligt budgetår, (miljoner EUR, löpande priser) 2012–2020

*Preliminära uppgifter

**Prognoser

Coronautbrottet har lett till ett akut behov av stödmedel från offentligt håll och stödpaket av olika omfattningar har lanserats runtom i världen, även på Åland. Landskapsregeringen presenterade en andra tilläggsbudget som godkändes i slutet av mars. Tilläggsbudgeten omfattar en summa på nästan 33 miljoner euro, vilket finansieras genom en minskning av reserveringen av penningautomatmedel. De totala utgifterna för landskapet Åland väntas därmed tillsvidare uppgå till 406,7 miljoner euron under år 2020. En tredje tilläggsbudget där ett stödpaket till landskapets kommuner står i fokus planeras presenteras före utgången av april. Kommunerna drabbas av krisen bland annat i form av minskade skatteintäkter som följer

av att arbetslösheten inom kommunerna stiger. I tabellen nedan presenteras det relativa arbetslöshetstalet för kommunerna i april 2019 samt per den 15 april 2020. Kalkylerna inkluderar även heltidspermitteringar.

Utifrån arbetslöshetstalen kan det konstateras att coronakrisen drabbat kommunerna i olika grad. De största förändringarna i det relativa arbetslöshet noterades i Mariehamn, Eckerö och Lemland medan de minsta noterade förändringarna var i Brändö och Geta. På regional nivå har arbetslöshetschocken tillsvidare varit lindrigast i skärgården.

Arbetslösheten i kommunerna återspeglar inte enbart minskade skatteintäkter utan signalerar även om var ökade kostnader är att vänta. Då arbetslösheten i kommunen ökar kan det samtidigt innebära ett ökat tryck på andra kostnadsställen som kommunerna ansvarar för, exempelvis utkomststöd och bostadsbidrag.

Tabell 2. Det relativa arbetslöshetstalet efter kommun i april 2019 och per den 15 april 2020, procent

	april 2019	den 15 april 2020	förändring april 2019 - 15 april 2020, %-enh.
Brändö	4,0	5,2	1,2
Eckerö	3,8	12,1	8,3
Finström	3,6	8,7	5,1
Föglö	1,2	6,3	5,1
Geta	3,6	5,6	1,9
Hammarland	3,6	11,1	7,5
Jomala	1,8	8,9	7,2
Kumlinge	2,7	6,1	3,5
Kökar	2,6	7,8	5,3
Lemland	1,9	10,5	8,6
Lumparland	0,5	6,5	5,9
Saltvik	1,6	7,1	5,4
Sottunga	0,0	4,4	4,4
Sund	4,0	8,5	4,5
Vårdö	2,5	9,7	7,3
Mariehamn	4,6	15,4	10,7
Landskomm.	2,5	8,8	6,3
-Landsbygden	2,5	9,1	6,6
-Skärgården	2,4	6,8	4,4
Hela Åland	3,4	11,4	8,1

Notera: Förändring enligt procentenheter

Källa: ÅSUB

Krisens negativa ekonomiska effekter kommer att vara synliga i kommunernas räkenskaper för 2020. Den utökade ekonomiska belastningen samt minskade skatteintäkter som krisen medför gör att kommuners budgeter för 2020 i nuläget är alldeles för optimistiska. I och med att vissa kostnadsställen kan väntas stiga samtidigt som skatteintäkterna och avgiftsfinansieringen minskar är vår bedömning att de flesta kommunerna kommer vara tvungna att revidera sina budgetar.

Enligt kommunernas budgeter³⁸ för i år väntades verksamhetsintäkterna uppgå till 67,1 miljoner euro och verksamhetskostnaderna till 215,2 miljoner euro. Verksamhetsbidraget, dvs nettokostnaderna, beräknades därmed bli 148,1 miljoner euro, en ökning med 5,8 miljoner euro eller ca 4,1 procent jämfört med 2019 års budgeter.

³⁸ ÅSUB, Offentlig ekonomi

Sammantaget ökade år 2020 den beräknade genomsnittliga skattesatsen med 0,06 procentenheter, från 17,38 år 2019 till 17,44 procent år 2020. Lemland och Saltvik höjde sina skattesatser med 0,25 respektive 0,75 procentenheter, medan övriga kommuners skattesatser förblev oförändrade. Tre kommuner beskattar stadigvarande bostäder, Mariehamn, Kumlinge och Sottunga. Samtliga kommuner tillämpar den högsta tillåtna skattesatsen på fritidsboende 0,90 procent.

Ålands Kommunförbund har gjort beräkningar på två olika scenarion över hur coronaviruset drabbar kommunernas skatteintäkter. I det första scenariot, som grundar sig på Finlands kommunförbunds prognos från 3 april, är antagandet att löneinkomsterna minskar med 2,2 procent medan det andra scenariot utgår från att kommunalskatteintäkterna minskar med tio procent. Ålands kommunförbund har skattat de två scenariernas betydelse för den budgeterade kommunalskatten och andra nyckeltal för 2020 och jämfört utfallet med kommunernas grundbudgeter. Av de två scenarierna är utfallet av scenariot där kommunalskatterna minskar med tio procent närmare ÅSUBs bedömning.

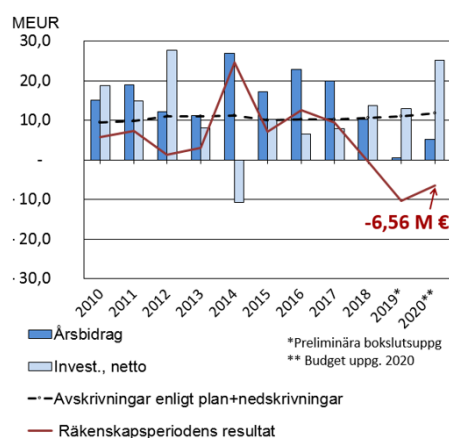
ÅSUB har i sin bedömning för kommunalekonomins utveckling under 2020 utgått från att skatterna från förvärvsinkomsterna i dagsläget bedöms minska med runt fem procent jämfört med 2019, medan samfundsskatterna beräknas sjunka betydligt mer. Det är även värt att framhålla att det verkliga utfallen i jämförelse med budgetarna för år 2020 är beroende av hur svår och långvarig coronakrisen blir.

Enligt budgetuppgifterna förväntades skattefinansieringen, d.v.s. skatteintäkterna och landskapsandelarna tillsammans bli ca 152 miljoner euro år 2020, en ökning på 0,4 procent jämfört med budgeterna 2019. I budgeterna för 2020 utgör skatteintäkterna 117,4 miljoner euro och landskapsandelarna 34,9

miljoner euro. Ett scenario där kommunalskatteintäkterna minskar med fem procent från 2019 skulle innebära att kommunernas totala skatteintäkter för 2020 sjunker till endast runt 100 miljoner euro, vilket motsvarar en minskning på runt 14 procent jämfört med kommunernas grundbudgeter.

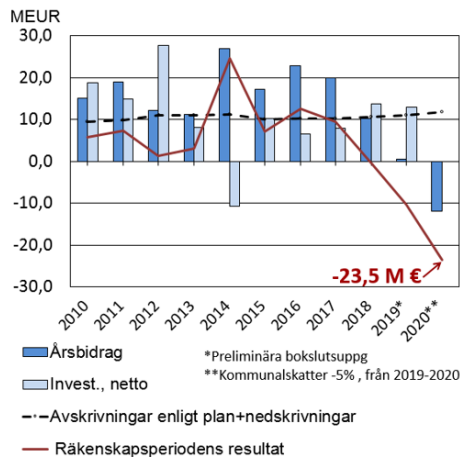
Utvecklingen av kommunernas årsbidrag, avskrivningar och nedskrivningar, nettoinvesteringar och resultat, åren 2010–2020 sammanfattas i *Figur 24*. Uppgifterna grundar sig på kommunernas bokslutsuppgifter, med undantag för 2020 som grundar sig på budgetuppgifter. För år 2019 används preliminära bokslutsuppgifter, vilket innebär att de ännu kan komma att ändra. I *Figur 25* redovisas utfallet av skattebedömningens antagande om en femprocents minskning i kommunalskatteintäkter på årsbidraget och resultatet för år 2020. Notera att avskrivningar och nedskrivningar samt nettoinvesteringarna inte justerats. För nettoinvesteringarna har inte någon reviderad uppskattning gjorts för 2020 och de finns därför inte med i den andra grafen.

Figur 24. Kommunernas samlade årsbidrag, investeringar, avskrivningar & nedskrivningar samt resultat (miljoner euro), bokslut 2010–2019*, budget 2020.

Källa: ÅSUB

Figur 25. Kommunernas samlade årsbidrag, investeringar, avskrivningar & nedskrivningar samt resultat (miljoner euro), bokslut 2010–2019*, samt effekten av en femprocents minskning i kommunalskatteintäkterna på budgeterade årsbidragen och resultaten 2020.

Källa: ÅSUB

Årsbidraget, som visar hur mycket som finns kvar för amorteringar och avskrivningar efter att de löpande kostnaderna täckts, beräknades redan i kommunernas budgeter nästan halveras år 2020, från ca 10 miljoner euro i budgeterna 2019³⁹ till ca 5,1 miljoner euro 2020. Enligt de preliminära bokslutsuppgifterna för 2019 hamnade årsbidraget på en betydligt lägre nivå än i budgeterna för året. Bokslutet för 2018, det preliminära bokslutet för 2019 och budgeterna för 2020 uppvisar årsbidrag som inte täcker de planliga avskrivningsbeloppet.

Figur 24 och Figur 25 illustrerar tillsammans vilken effekt den beräknade minskningen i kommunalskatteintäkterna har för kommunernas årsbidrag och resultat. En femprocents minskning av kommunalskatteintäkterna från år 2019 skulle innebära att samtliga kommuners årsbidrag blir negativa och det totala årsbidraget skulle i sådana fall vara i runt -11,8 miljoner. Effekten på kommunernas resultat för år 2020 skulle leda till ett samlat underskott på i storleksordningen

23,5 miljoner euro, vilket vore tre gånger större än det budgeterade underskottet för i år om inte särskilda stöd betalas till kommunerna.

Det bör framhållas att denna effekts utgångspunkt endast beaktar en förändring i kommunalskatterna. Även avgiftsfinansieringen beräknas sjunka och som nämnts finns det poster vars kostnader ökar. De minskande intäkterna får även en relativt omgående betydelse för flera av kommunernas likviditet.

Permittering av personal har blivit en aktuell fråga inom hela landet. I en enkätundersökning riktad till Finlands kommuner och samkommuner utförd av Kommunarbetsgivarna KT:s uppger en majoritet av kommunerna som deltog att permitteringar kommer bli aktuellt för dem under året⁴⁰. Krisen har redan lett till samarbetsförhandlingar i ett antal av de åländska kommunerna. Även besparingskrav inom den offentliga sektorn har införts.

Den direkta effekten av permitteringar inom den offentliga sektorn är att de minskar på det offentliga bidraget till BNP. Permitteringarna minskar hushållens inkomster och därmed den privata konsumtionen och efterfrågan. Effekten av en minskning i den offentliga konsumtionen (dvs permitteringar) är också beroende av det allmänna ekonomiska läget, vilket bekräftas av våra hypotetiska kalkyler med ÅSUBs samhällsekonomiska modell. Ju bättre det ekonomiska läget är i allmänhet, desto bättre kan arbetskraften hitta sysselsättning i den privata sektorn. Omvänt är permitteringarnas påverkan på ekonomin allt negativare ju sämre det allmänna läget är. I ett läge där lönerna inte är flexibla och den privata sektorn inte är kapabel att sysselsätta friställda från offentliga sektorn kommer permitteringarna att leda

³⁹ ÅSUB, Offentlig ekonomi.

⁴⁰ [Kommuntorget.fi](https://kommuntorget.fi), 25.3.2020

till minskad aktivitet både inom privat och offentlig sektor. Sammanfattningsvis betyder det att de negativa effekterna av permitteringar inom den offentliga sektorn är mer omfattande under lågkonjunktur än när ekonomin är på väg uppåt.

5. Framtidsutsikterna inom det privata näringslivet

Den del av ÅSUB:s konjunkturanalys som behandlar det privata näringslivet bygger i normala fall på två huvudsakliga källor och två urval.

För det första använder vi två register över omsättningen respektive löneinbetalningarna som cirka 2 500 arbetsgivare rapporterar in till skattemyndigheten månatligen. Det ger oss möjlighet att följa intäkt- och kostnadsutvecklingen och få en uppfattning om i vilken riktning utvecklingen går för enskilda branscher. Utifrån dessa uppgifter skapar vi säsongsrensade trender⁴¹ ett år fram i tiden. På grund av att dessa tidsserier slutar precis innan coroneffekten på ekonomin började har vi i år har vi valt att redovisa trendframskrivningarna på årsbasis och justerat dem utifrån den effekt som coronakrisen beräknas ha på olika branschers omsättning och löner i vårt huvudscenario, COVID2.

För det andra använder vi de uppgifter som samlas in via vår årliga konjunkturenkät (se Bilaga 3, s. 62–63). I år besvarades enkäten av 229 företag. Svarefrekvensen var 68 procent. Frågorna vi ställer till företagen rör dels utvecklingen under det senaste året, dels förväntningarna ett år framåt i tiden. Svaren viktas efter företagets storlek. Svaren samlades in under perioden februari-

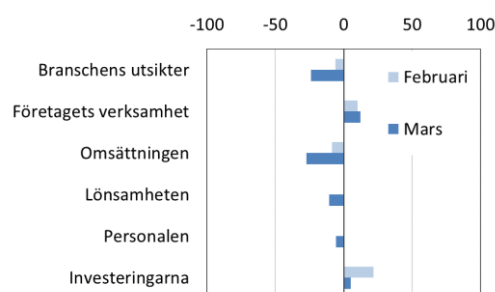
mars, och fångar därför endast den första tiden av coronakrisen.

På grund av begränsningarna i våra vanliga källor har vi i större utsträckning än vanligt använt oss av kontakt med sakkunniga och branschrepresentanter. Vi har även fått ta del av ett enkätmaterial som Ålands näringsliv samlat in i en öppen enkät till företagen på Åland i månadsskiftet mars/april. Materialet är begränsat i storlek och branschindelningen överensstämmer inte exakt med den ÅSUB använder. I den mån det varit möjligt har dock svaren klassificerats till ÅSUBs branschindelning, och svaren använts som en av flera mer eller mindre bristfälliga källor – tillgången på data som hunnit fånga in krisens effekter är mycket begränsad.

Innan vi går in på den branschvisa bedömningar följer en kort genomgång av det samlade näringslivet svar på vårens ÅSUBs enkät.

Det man kan konstatera är att näringslivets förväntningar var pessimistiska redan före coronakrisens utbrott. Svaren i februari gav negativa utslag för branschens utsikter, och endast svagt positiva för den egna verksamheten. I *Figur 26* visas en fördelning av svaren utifrån det datum de skickades in.

Figur 26. Totalindex gällande förväntningarna inför det kommande, efter svarsdatum.

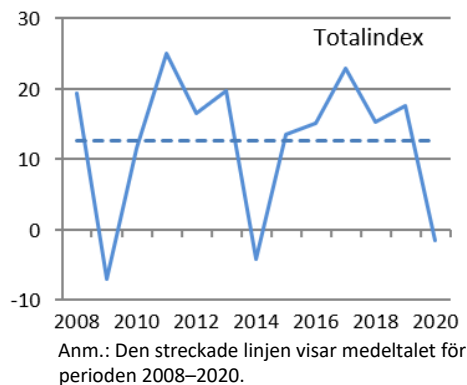

⁴¹ I rapporten åsyftas trendkomponenten i säsongsbehandlade tidsserier då de registerbaserade omsättnings- och löneuppgifternas tillväxt nämns.

På de mer specifika frågorna var förväntningarna i februari negativa både vad gäller omsättning, lönsamhet och personalstyrka. Däremot fanns en viss optimism vad gäller investeringar.

Totalt sett var framtidsförväntningarna i form av totalindex mycket nära noll redan före coronakrisens utbrott, för att sedan tryckas under nollan under mars. Endast vid två tidigare tillfällen i vår tidsserie från 2008 har det samlade barometervärdet varit lägre än noll (*Figur 27* nedan). Med tanke på de förändringar som kan uppmätas i mars och den ytterligare fördjupade krisen efter det kan man slå fast att *årets svar med all säkerhet skulle vara det klart negativaste i våra tidsserier om insamlingen skett en månad senare.*

Figur 27. Totalindex gällande förväntningarna inför det kommande året för det privata näringslivet, 2008–2020

5.1 Transportsektorn

Transportsektorn domineras av sjöfarten. Förutom rederierna ingår exempelvis taxi- och åkeriverksamhet och som en tung del posttjänsterna, packning, distribution och logistik inom det landskapsägda Åland Post. Sektorn är den största med cirka 1 600 anställda inklusive de sjöanställda som arbetar på åländskflaggade fartyg. Till det kommer ett okänt antal utpendlare till bland annat svenska fartyg och inpendlare från regioner utanför Åland.

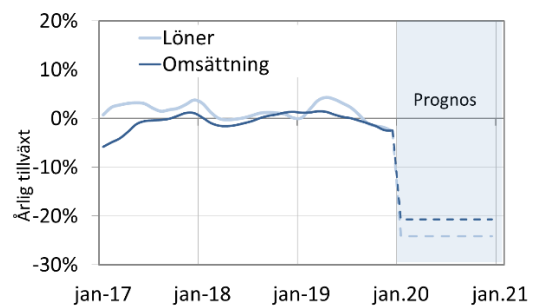
Den åländska transportsektorn är den största och mest betydelsefulla för den samlade tillväxten. Det har länge gått trögt för sjötransportdelen sammantagen. Även landtransportsektorn har arbetat för att förbättra sin svaga lönsamhet, vilket bland annat lett till en rad uppsägningar under de två senaste åren. Även om något positivare tongångar hörts det senaste året är omsättningsutvecklingen fortsättningsvis svag.

De skatteundantag som funnits för försändelser mellan Åland och resten av EU har gradvis monterats ner under flera års tid och kommer 2021 att försvinna helt. Detta gör att verksamhetsförutsättningarna för den lager-, plock- och packverksamhet som det landskapsägda Åland Post bedrivit på Åland försvinner, och fortsätter pressa branschens omsättning och sysselsättning.

Åren 2010–2019 ökade omsättningen inom transportbranschen med i genomsnitt 1,5 procent per år i löpande priser. Däremot minskade omsättningen med i genomsnitt 1,4 procent de fyra senaste åren.

I vårt huvudscenario beräknas omsättningen minska med 21 procent i år.

Figur 28. Lönerna och omsättningens tillväxt inom transportsektorn (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2017 – december 2019. Prognos på årsnivå för 2020.

Källa: ÅSUB:s löne- och momsregister

Lönesumman i branschen har till skillnad från omsättningen sett en försiktigt positiv nominell tillväxt sedan 2017 (den ljusa kurvan i *Figur 28*). Tillväxten är dock endast marginellt högre än inflationen under perioden. Enligt vår prognos kommer lönesumman minska med 24 procent under detta år (2020).

Barometersvaren som samlades in under våren tydde på dystra utsikter för branschen redan före coronakrisen innebar att läget blev akut.

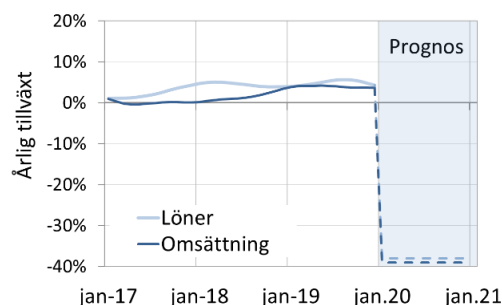
Coronakrisen påverkar i särskilt hög grad sjöfarten, vilket diskuteras i kapitel 4.7. Även landtransporter drabbas dock hårt. Taxi- och bussverksamhet drabbas av en minskad efterfrågan och begränsningarna i sjötransporter innebär även press på lönsamhet och logistik för de företag som transporterar varor på långtradare ombord på färjorna.

5.2 Hotell- och restaurang

Hotell- och restaurangbranschen sysselsätter enligt sysselsättningsregistret närmare 610 personer, vilket anger situationen i december. Utöver dessa tillkommer ett stort antal säsongarbetare. Utifrån månadsfördelningen av branschens löneutbetalningar sysselsätter branschen uppskattningsvis 900 personer under högsäsong.

Omsättningens tillväxt i branschen har genomsnittligt legat på 3,6 procent under perioden 2010–2019. Tillväxten var god åren 2015–2016, innan den försvagades och låg under långtidsmedelvärdet under 2017–2018. Förra året förstärktes sedan tillväxten till 3,9 procent, som framgår av den mörkare kurvan i *Figur 29*. Vår prognosmodell förutspår i år (2020) att omsättningen minskar med 39 procent.

Figur 29. Lönernas och omsättningens tillväxt inom hotell- och restaurang (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2017 – december 2019. Prognos på årsnivå för 2020.

Källa: ÅSUBs löne- och momsregister

Lönesummans tillväxt – representerad av den ljusare kurvan i *Figur 29* – har haft god tillväxt även under perioden då omsättningstillväxten haltade.

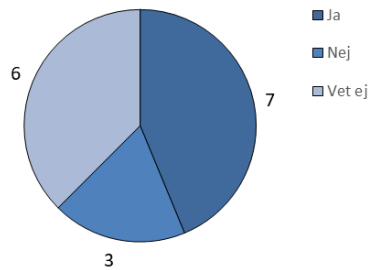
Lönesumman väntas i år minska med 38 procent.

Branschen är extremt pressad av den pågående krisen. I den enkät som Ålands näringsliv genomförde i månadsskiftet mars-april uppgav sex av de sexton svarande företagen i branschen att krisen kommer att påverka dem i flera år, medan nästan alla övriga uppgav att det kommer att påverka dem i månader.

Den desperata situation som branschen befinner sig i illustreras i enkätsvaren på frågan "Har företagets konkursrisk ökat väsentligt den senaste tiden?". Hälften av företagen har, i likhet med de flesta branscher, svarat att konkursrisken ökat väsentligt. Medan den andra halvan har svarat "nej" i de flesta branscher⁴² uppger endast en femtedel av företagen i hotell- och restaurangbranschen att risken för konkurs inte ökat väsentligt. Istället uppger ungefär en tredjedel att de inte kan svara på om konkursrisken ökat väsentligt.

⁴² Även branschen *Personliga tjänster* sticker ut på liknande sätt, vilket tas upp i avsnittet om den branschen.

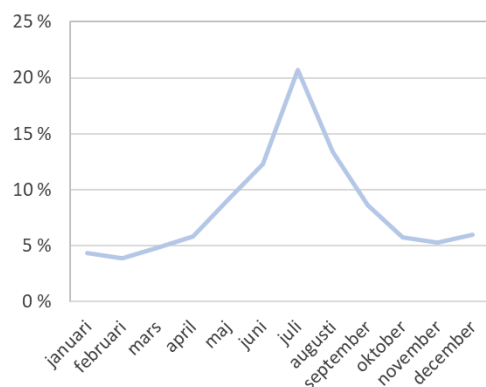
Figur 30. "Har företagets konkursrisk ökat väsentligt den senaste tiden?", företag inom hotell och restaurangbranschen.

Källa: Ålands näringsliv, egen bearbetning.

Många företag är helt beroende av sommarmånaderna för att få ett positivt resultat på årsbasis. Säsongsberoendet illustreras i *Figur 31* nedan. Från och med april ser vi en snabbt accelererande omsättning. En uppskattning utifrån 2017 års bokslutsstatistik visar att en genomsnittlig dag i april är värd cirka 100 000 euro inom hotell- och restaurangbranschen. I maj har motsvarande siffror vuxit till 150 000 euro. I juli, som är den viktigaste månaden för branschen uppskattas den dagliga omsättningen till 340 000 euro.

Figur 31. Den månatliga fördelningen av omsättningen för hotell- och restaurangbranschen (medeltal 2018–2019).

Många företag i branschen har svaga finanser och är beroende av sommarmånaderna. Bland de anställda i branschen finns en stor andel personer inom låglöneyrken, vilket

innebär att den hårda smällen mot branschen drabbar många företag och människor utan någon större ekonomisk buffert.

5.3 Handeln

Handeln sysselsätter cirka 1 300 personer på Åland och är den bransch som normalt reagerar snabbast på förändringar i det allmänna konjunkturläget.

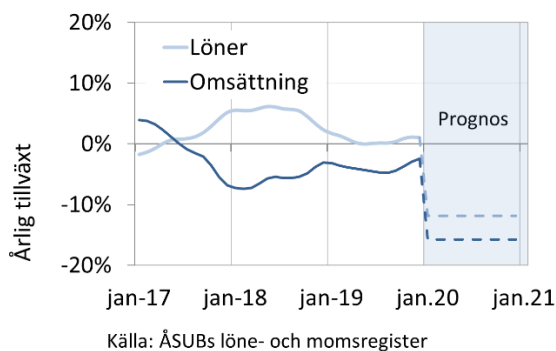
Branschen har med tiden blivit den kanske mest heterogena av alla. I dagsläget rymmer den allt från partihandel med fisk, beredning och hållbarhetsbehandling av frukt, bär och grönsaker, försäljning av dataprodukter, apotek, försäljning av livsmedel, bilhandel och handel med olja och drivmedel.

Ofta motverkar omsättningsutvecklingen i olika undersegment i branschen varandra. Man måste med andra ord vara på det klara med att när man redovisar det samlade resultatet för den här branschen kan det döljas distinkta, varandra motverkande trender under den övergripande bilden. Effekterna av coronakrisen utgör inget undantag för dessa motverkande krafter.

Våra registeruppgifter visar att handelsbranschens omsättning minskade med 3,9 procent under 2019 (*Figur 32*). Omsättning minskade i undersegmenten *handel med olja och drivmedel* samt *partihandel med fisk*, som båda har en stark tyngd i branschens omsättning som helhet. Minskningen beror även på en fortsatt nergång för postorderverksamheten.

Omsättningen inom handelsbranschen har de senaste sju åren minskat med i snitt tre procent per år. Omsättningens årliga tillväxt har pendlat mellan en ökning på 0,4 procent år 2016 och en minskning på 6,2 procent år 2015. Prognosen är att omsättningen i handelsbranschen minskar med 16 procent under innevarande år (2020) (*Figur 32*), men således med stor variation inom branschen.

Figur 32. Lönernas och omsättningens tillväxt inom handeln (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2017 – december 2019. Prognos på årsnivå för 2020.

Lönesummans tillväxt stärktes under andra halvan av 2017 och var långt över långtidsmedelvärdet 2018, (den ljusa linjen i Figur 32) då den uppgick till 5,1 procent. Förra året (2019) försvagades dock tillväxten och blev återigen knappt positiv. I år väntas en minskning med 12 procent.

Företagen inom handelsbranschen var i våras ganska neutrala i sina förväntningar på det kommande året. Den aktuella krisen har dock påverkat delar av branschen på ett dramatiskt sätt. Butiker som säljer andra varor än dagligvaror lider av människors ändrade beteende. Försämrad långsiktig köpkraft kan även innebära att så kallade "sällanköp" blir lidande under en längre tid efter att den akuta krisen är över.

Partihandeln lider av att leveranserna till sjöfarten så gott som upphört. Permitteringar inom ledande bolag annonserades redan 16 mars.⁴³

Andra segment inom handeln är mindre drabbade, eller i vissa fall till och med kortsiktigt gynnade av krisen. Dagligvaror behövs i högre utsträckning än tidigare, då måltider på restauranger eller inom dagvård/skola ersätts med måltider i hemmet.

Även uteblivna sverigeresor bör öka den lokala dagligvaruhandelns efterfrågan. En kraftigt försämrad turistsäsong skulle dock även drabba dagligvaruhandeln.

5.4 Företagstjänster

Branschen företagstjänster har drygt 1 200 personer anställda och är därmed den fjärde största branschen inom det privata näringslivet. Branschen rymmer ett flertal IT-företag och ett flertal företag som ägnar sig åt utyring och förvaltning av fastigheter.

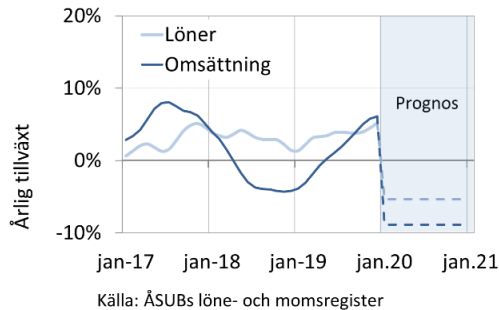
Därtill kommer annan kvalificerad tjänsteproduktion som reklam- och advokatbyråer och tidningsutgivning, men också mer arbetsintensiv verksamhet som fastighetsservice och städbolag.

Den mörkare linjen i *Figur 33* visar den samlade omsättningstillväxten inom branschen. Branschen har en ojämn omsättningstrend, där starka tillväxtår ofta ger en viss rekyl under påföljande år. Tillväxten var stark (6,0 procent) under 2017, vilket efterföljdes av en minskning med 1,7 procent under 2018. Tillväxten återhämtade sig sedan under fjolåret då den uppgick till 1,4 procent. Enligt prognosen kommer den minska med nio procent under innevarande år.

Lönesummans tillväxt för branschen är stabil. De senaste fyra åren (2016–2019) har tillväxten legat kring tre procent och under innevarande år väntar vi oss en minskning med fem procent (*Figur 33*).

⁴³ <https://alandsradio.ax/nyheter/mp-och-mathias-eriksson-samarbetsforhandlar>

Figur 33. Lönerna och omsättningens tillväxt inom företagstjänster (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2017 – december 2019. Prognos på årsnivå för 2020.

I vårens enkät var det sammanfattande totalindexet om utsikterna det näst högsta som branschen haft i våra tidsserier som sträcker sig över elva år (Se diagram s. 56). Som hela näringslivet har utsikterna för företagstjänster försämrats sedan svaren samlades in, men ÅSUBs bedömning är att branschen inte är bland de värst berörda och svaren visar att utgångsläget för året var starkt.

I Ålands näringslivs enkät var de nitton företag från branschen företagstjänster som svarat på enkäten positivare än övriga. Vad gäller omsättning svarade fyra företag att den minskat kraftigt och tio att den minskat något. Andelen som uppger att omsättningen minskat kraftigt är klart lägre än övriga branscher. Samtidigt anser vart fjärde företag att krisen kommer att påverka företaget under flera år, vilket är den högsta andelen bortsett från hotell och restaurangbranschen.

Det finns inom företagstjänster en rad olika verksamheter, som drabbas på olika sätt och i olika stor utsträckning av krisen.

Det finns mycket hårt drabbade företag, som exempelvis reklambyråer som kan förlora stora delar av intäkterna då ekonomin bromsar in och turistbranschen nu står still. Andra företag som fastighetsskötsel och städning minskar då företag ser över sina kostnader och använder sina kontor i mindre utsträckning på grund av

distansarbete. Inom branschen finns även en betydande verksamhet inom IT och telekommunikation. Påverkan på dem är svår att bedöma. Det grundläggande behovet av IT-infrastruktur inom en stor del av näringslivet finns kvar, men enskilda företag har även uppgett att de drabbats då stora företagskunder som drabbats hårt av krisen avbryter stora och långsiktiga IT-projekt.

Ett segment inom branschen är fastighetsbolag. Då många småföretag inom hotell och restaurang, handel och personliga tjänster trängs av krisen och redan vidtagit åtgärder på personalsidan kvarstår för många hyran som den största kostanden. Många fastighetsägare sitter därför med valet att minska sina hyresintäkter och hoppas att hyresgästerna finns kvar, eller att fortsätta ta ut full hyra men riskera att förlora hyresgäster. Olika fastighetsbolag har olika möjligheter att lätta på hyrorna, eftersom bolagen kan ha andra verksamhetsgrenar som ger eller tar pengar. I Sverige har offentliga stöd lanserats som syftar till att sprida ut hyreskostnaderna för drabbade företag mellan hyresgäst, hyresvärd och staten.

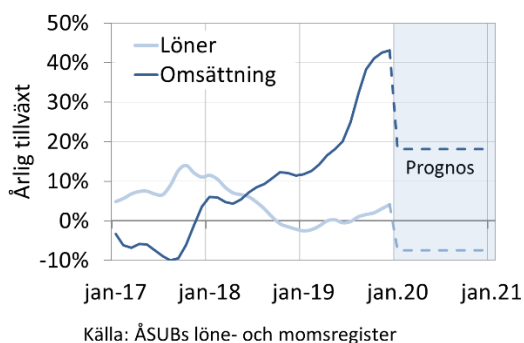
Sammanfattningsvis kan man säga att branschen lider mer och mer ju längre ut i ekonomin krisen sprider sig, eftersom större delar av företagskunderna då kan minska sin efterfrågan eller få betalningsproblem.

5.5 Personliga tjänster

Tjänsteföretagen i kategorin personliga tjänster har som namnet antyder personer och hushåll som kunder. Inom branschen finns cirka 1 400 anställda. Verksamheten omfattar tvätterier, frisörer, diverse privat hälso- och sjukvårdsverksamhet, bland annat.

En stor del av branschen består av enskilda näringsidkare. De allra flesta företagen har 0–20 anställda, det enda storföretaget i branschen är det landskapsägda spelbolaget, vilket får stort genomslag i vår barometer.

Figur 34. Lönernas och omsättningens tillväxt inom personliga tjänster (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2017 – december 2019. Prognos på årsnivå för 2020.

Tillväxten av branschens sammanlagda omsättning har sett en rejäl uppgång under de två senaste åren och beräknas enligt prognosmodellen fortsätta innevarande år. Här bör man dock läsa registeruppgifterna med vetskapen om att endast en del av intäkterna från spel (som är en betydande del av omsättningen) är momspliktiga och rapporteras i registret.

Lönesumman hade en svag tillväxt under fjolåret (0,4 procent), efter flera år av stark tillväxt, med ett långtidsmedeltal på 4,8 procent. I år väntas lönesumman minska med 7 procent (Figur 34).

Företagen i branschen var i vanlig ordning positiva i ÅSUBs konjunkturenkät. Sedan dess har dock stora delar av branschen utsatts för synnerligen hårda prövningar.

I Ålands näringslivs enkät var företagen inom personliga tjänster bland de mest negativa. Endast tre av de sexton företag som svarat på enkäten bedömer att konkursrisken *inte* ökat väsentligt av krisen. Nio företag anser att den har ökat väsentligt och fyra företag kan inte svara på frågan. I samma enkät uppger tretton av sexton företag att omsättningen minskat kraftigt.

Det dominerande företaget inom branschen är det landskapsägda spelbolaget. Företaget väntade sig redan 20 mars en halverad vinst.⁴⁴ Företaget drabbas hårt av stillastående färjor, avstängda spelautomater samt uteblivna sportevenemang som vanligtvis genererar intäkter via oddsspel.

Vid sidan av spelbolaget väntas många småföretag som t.ex. frisörer och massörer lida av stora inkomstbortfall. Även om sommaren är en viktig tid för många företag inom branschen är säsongsmönstret inte lika starkt som för hotell och restaurangbranschen. Om krisen fortsätter att påverka människors vardag in på sommaren är därför inte lika avgörande för branschen som helhet som för hotell- och restaurangbranschen.

5.6 Finans och försäkring

Branschen *finans- och försäkring* på Åland domineras av banker och försäkringsbolag. Till dessa kommer ett fåtal investerings- och holdingföretag av vilka de flesta är enmansföretag. Branschen sysselsätter cirka 500 personer och påverkas starkt av förändringar i den externa, internationella marknadsmiljön.

Den åländska finansbranschen sammantaget har gynnats av de senaste årens stigande börsvärden och stigande bostadspriser genom provisionsintäkter och egna placeringsvinster. Hur kraftig och långvarig den nu inledda nedgången blir avgör hur mycket finansbranschens resultat. Svagare börsutveckling och minskade fastighetsvärden i krisens spår utgör risker för vinsterna framöver.

Den åländska banksektorn sammantaget har ett gott år bakom sig. Man har haft en positiv resultatökning och en god ökning av

⁴⁴ Tidningen Åland 20 mars 2020.

provisionsnettot. De fortsatt historiskt låga marknadsräntorna minskar bankernas räntenetton. Den negativa effekten av låga marknadsräntor har dock mer än kompenseras genom ökat nettoinflöde och ökade marknadsvärden.⁴⁵

För den fristående åländska bankverksamheten är export och expansion utanför Åland en nödvändighet samtidigt som det gör att exponeringen inom kapitalförvaltningen mot aktiemarknader med hög volatilitet blir hög. Effekten av nedåtgående börskurserna kommer därför att drabba branschen. Utöver detta skulle en ytterligare försvagning av den svenska kronan försämra resultatet ytterligare för den verksamhet som bedrivs i Sverige.

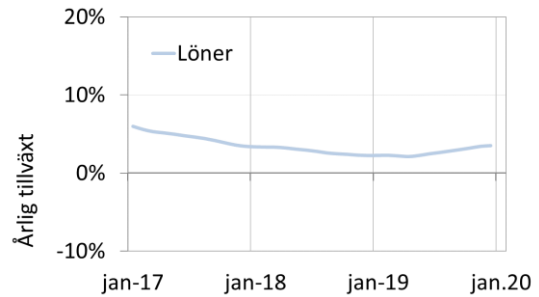
Representanter från banksektorn väntar sig att bankernas resultat kommer att försämrats i år.

Den åländska sjöförsäkringsverksamheten är beroende av den globala handelns omfattning som i sin tur påverkar fraktrater och fartygspriser vilket ger avtryck i försäkringspremiernivåerna. Den viktiga kaskoförsäkringsmarknaden visade positiva tecken i slutet av fjolåret, men sjöförsäkringsbranschen är inte oberörd av coronakrisen. *International Union of Marine Insurance* bedömer att krisen kan leda till ett ökat antal skadeanmälningar, samt minskad efterfrågan på premier då handeln minskar.⁴⁶

Om vi då övergår till en analys av våra registeruppgifter för branschen bör först konstateras att eftersom begreppet omsättning inte förekommer på samma sätt inom finansbranschen som inom övriga branscher redovisar vi här enbart lönesummans utveckling. År 2016 var lönesummans tillväxt för branschen hela 8,2 procent. Sedan dess

har tillväxtkurvan visat en sakta avtagande trend de tre senaste åren, för att under fjolåret ligga på 2,7 procent (*Figur 35*).

Figur 35. Lönernas tillväxt inom finans- och försäkring (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2020

Källa: ÅSUBs löne- och momsregister

5.7 Byggsektorn

Företagen inom byggsektorn arbetar med uppförande av byggnader, men också med elinstallationer, anläggning av vägar, VVS-arbeten, och måleriarbeten. Antalet sysselsatta i branschen växlar starkt med konjunkturen, men är enligt senast tillgängliga siffror kring 990.

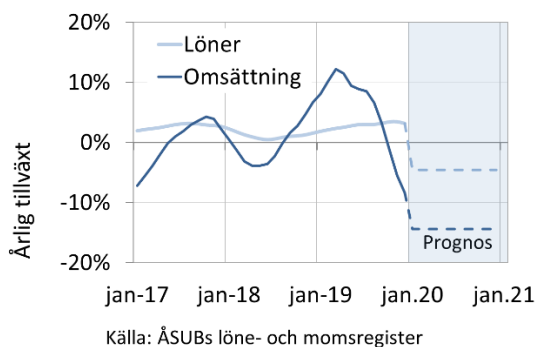
Åren 2017–2018 stod byggbranschens omsättning still i nominella termer, vilket innebär att det rör sig om en minskning då inflationen tas i beaktande. Under fjolåret återtog byggbranschen förlorad mark då omsättningen ökade med 5,3 procent. Under innevarande år väntas omsättningstillväxten sluta på minus 14 procent (*Figur 36*).

⁴⁵ Mer om de låga räntornas påverkan på bankernas lönsamhet i Sveriges Riksbank (2016) Penningpolitisk Rapport April 2016, s.18-20.

⁴⁶ ["COVID-19" Guidance Paper](#)

[Impact on the marine insurance industry](#)

Figur 36. Lönernas och omsättningens tillväxt inom byggsektorn (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2017 – december 2019. Prognos på årsnivå för 2020.

Lönesummans utveckling (den ljusare kurvan) uppvisar en betydligt mer stabil utveckling än omsättningens. De fem senaste åren har lönesummans tillväxt i genomsnitt legat strax under tre procent. I år väntas den minska med fem procent.

Den åländska byggmarknaden är liten och utvecklingen ojämn, vilket stundtals kan leda till problem för branschföretagen. Byggföretagen har kunder inom offentliga sektorn, det privata näringslivet samt bland privatpersoner. Byggföretagens efterfrågan från de olika kundsegmenten påverkas på olika sätt av den uppkomna situationen.

I första hand är det företagskunder inom utsatta branscher som nu dragit in eller avbrutit byggprojekt. Ju längre krisen pågår och ju djupare i ekonomin den sprider sig, desto högre grad väntas företagens investeringar i byggtjänster minska.

Den allmänna osäkerheten antas dämpa hushållens efterfrågan på husbyggen. En utdragen kris med högre arbetslöshet och mindre inflyttning skulle även på längre sikt påverka efterfrågan på husbyggen, som är en väsentlig del av branschens omsättning.

Landskapets fastighetsverk, som är en stor uppköpare av byggtjänster, planerar åtgärder för att stöda den åländska byggbranschen under krisen. Bolaget planerar att styra inriktningen mot arbetsintensiva projekt, samt försöka bibehålla/öka projektvolymen i den mån bolagets resurser inom projektledning tillåter. De projekt som initieras nu kan som tidigast sättas igång under hösten, men vetskapen om den kommande efterfrågan är positiv för branschen.⁴⁷

Sparkrav inom den offentliga sektorn kan leda till att efterfrågan på byggtjänster minskar även där.

Vid sidan av efterfrågeminskningar kan byggbranscher komma att lida av andra svårigheter. Problem med tillgången till arbetskraft och material som Finansministeriet uppmärksammat för Finlands del antas gälla även de åländska byggföretagen och kan därför leda till produktionsstörningar framöver.

Byggföretagen var i vårens enkät försiktigt positiva inför framtiden, och en svagt uppåtgående trend fortsatte. Även om branschen till viss del redan lider av minskad efterfrågan från krisande företag och osäkra privatpersoner är det på längre sikt som många risker för branschen finns. Om efterfrågan utvecklas negativt framöver samtidigt som nuvarande projekt avslutas och produktionsstörningar försvårar för verksamheten skulle byggföretagens omsättning och lönsamhet lida.

5.8 Livsmedelsindustrin

I den åländska livsmedelsindustrin ingår företag som ägnar sig åt förädling av potatis, bageri, charkuteri- och köttvarutillverkning samt tillverkning av mejerivaror. Där ingår också företag med en avsevärd exportandel i

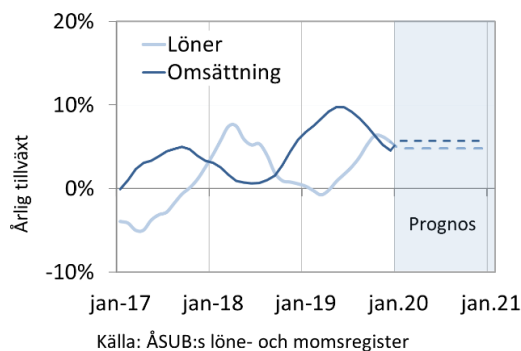
⁴⁷ Samtal med Stefan Rumander, VD för Landskapets Fastighetsverk.

sin avsättning. Branschen sysselsätter kring 290 personer på Åland.

Branschens omsättningstillväxt har varit god de senaste åren. Under 2017 registrerades en tillväxt på 3,3 procent, som sedan sjönk till 2,7 procent under 2018. Ifjol (2019) visar registerdata en ökning på 7,7 procent, vilket dock delvis beror på att företag bytt verksamhetsbransch snarare än ökat sin omsättning. I år väntas branschens omsättning öka med sex procent. De enda övriga branscherna som beräknas ha positiv omsättningstillväxt i år är primärnäringarna och personliga tjänster. Dessa branscher har dock båda begränsningar i hur representativa registeruppgifterna är.

Lönesummans tillväxt i branschen (den ljusare linjen) har överlag varit svagare än omsättningstillväxten de senaste åren. I år väntas lönesumman stiga i nästan samma takt som omsättningen.

Figur 37. Lönernas och omsättningens tillväxt inom livsmedelsindustrin (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2017 – december 2019. Prognos på årsnivå för 2020.

Livsmedelsindustrin beräknas vara en av de branscher som påverkas minst av den nuvarande krisen. Snacksfabriken, som är det enskilt största företaget inom branschen, rapporterade nyligen fortsatt god försäljning

och produktion. För branschen som helhet väntas dock ändå en negativ påverkan. En minskad efterfrågan från offentlig sektor, caféer och restauranger beräknas inte till fullo uppvägas av ökad efterfrågan från livsmedelsbutikerna. En försämrad turistsäsong påverkar även livsmedelsindustrin negativt.

Vårens sammanvägda förväntningar inom livsmedelsbranschen var svala. Förväntningar på det egna företaget och branschen var i det närmsta neutrala, och på personalsidan väntade sig en vägd majoritet av företagen personalminskningar.

När vi väger samman alla barometerindikatorer till det vi kallar ett totalindex (se s. 56 **Fel! Bokmärket är inte definierat.**), finner vi att livsmedelsindustrins samlade förväntningar om det kommande året (som bekant endast fångar upp en marginell del av coronaeffekten) är det näst lägsta vi sett i våra tidsserier; det samlade totalindexet är negativt för endast andra gången på tretton år. Även med förhållandevis mild påverkan av coronakrisen totalt sett ser branschens förväntningar ut att vara pessimistiska.

Permitteringar och uppsägningar har annonserats inom branschen, både på grund av långvarig lönsamhetspress och som ett svar på de tillfälligt förändrade verksamhetsförutsättningarna under krisen.⁴⁸

5.9 Övrig industri

Branschen *övrig industri* omfattar bland annat företag som tillverkar färgämnen, spel och leksaker, underleverantörindustri som tillverkar plastslangar för högteknologiinstrument, medicinska industrin och bilindustrin, instrument och apparater för mätning, betongvaror för byggändamål, verkstadsföretag inom metall och miljöteknik, och även snickerier och tryckerier. Branschen

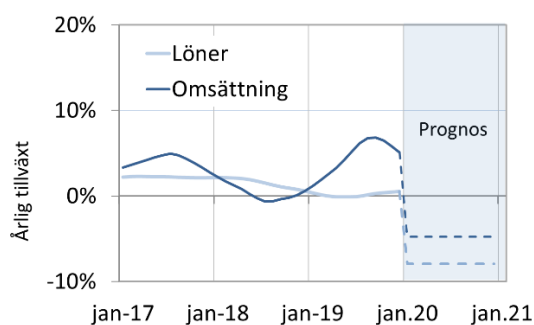
⁴⁸ T.ex. "Fem sags upp vid ÅCA", Tidningen Åland 8 april 2020.

sysselsätter kring 620 personer och är därmed sysselsättningsmässigt lika stor som hotell- och restaurangbranschen.

Vid sidan av transportbranschen och *personliga tjänster* är denna den enda bransch där den totala omsättningen vuxit snabbare än lönesumman de senaste åren. Den mörka kurvan i *Figur 38*, som beskriver omsättningens tillväxt i branschen övrig industri under de senaste åren visar en god utveckling under de senaste åren. Under 2017 låg den genomsnittliga tillväxten på 4,0 procent, för att sedan tillfälligt dyka ner till 0,4 procent 2018, innan den under fjolåret återigen klättrade upp till 4,6 procent.

Prognosen i vårt huvudscenario förutspår en negativ omsättningstillväxt i nominella termer innevarande år; kring fem procent (den mörkare kurvan i *Figur 38*).

Figur 38. Lönernas och omsättningens tillväxt inom övrig industri (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2017 – december 2019. Prognos på årsnivå för 2020.

Källa: ÅSUBs löne- och momsregister

Den ljusare kurvan som visar lönesummans utveckling i *Figur 38* visar på en avmattning under andra hälften av fjolåret och en viss förstärkning av tillväxten under innevarande år. Lönesummans tillväxt har grovt sett motsvarat inflationen och väntas i år

minska med åtta procent, vilket är något mer än omsättningen.

Enkätsvaren från branschföretagen inom övrig industri gällande konjunkturutvecklingen brukar ofta vara mer positiva än andra branschers. Även denna vår var utslagen positiva för alla indikatorer. Det sammanvägda totalindexet (se s. 56 för branschen gav ett värde i linje med medelvärdet för de tio senaste åren. Utgångsläget var med andra ord stabilt innan coronakrisen slog till.

Även efter att coronasituationen intensifierats har det dominerande företaget i branschen uttalat sig optimistiskt. Positivt är även att företaget än så länge tryggt tillgången till kompetens utifrån, trots strikta reserestriktioner.⁴⁹

Mindre företag med en redan ansträngd ekonomi kan dock hamna i akuta lägen redan under våren, då beställningar från krisdrabbade företag och privatpersoner minskar. I enkäten som Ålands Näringsliv genomförde svarade endast sju industriföretag, men av dessa anser fyra företag att omsättningen minskat kraftigt och konkursrisken ökat väsentligt. Med tanke på det låga antalet svarande och en trolig ökad benägenhet att svara bland de värst drabbade är det dock inte möjligt att dra några större slutsatser av detta annat än att konstatera att det redan i mars fanns hårt drabbade företag även inom industrin.

Både stora och små företag inom branschen påverkas av internationella förutsättningar som de själva inte kan påverka. ÅSUB identifierar två huvudsakliga risker. Den första risken är att olika länders virusbekämpning kan innebära att de globala produktionslinjerna som vissa av företagen är beroende av skadas eller i värsta fall kollapsar. Den andra risken är att en långvarig

⁴⁹ "Optinova omfattas inte av karantänkrav", Ålands Radio 8 april 2020.

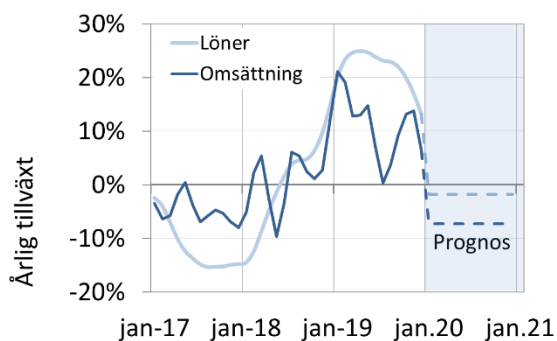
lågkonjunktur skulle få spridningseffekter på industrin i högre utsträckning än den akuta kris som vi idag befinner oss i. Prognosen visar visserligen på en omsättningsminskning på fem procent, men det är ändå bland de minst negativa branschprognoserna i vår rapport.

5.10 Vatten och el

Företagen inom energiförsörjning (vatten och el) är få på Åland och branschen sysselsätter cirka 90 personer. De ägnar sig åt el-distribution, distribution av fjärrvärme, produktion av el och fjärrvärme samt vattenrening och -distribution.

Branschen fungerar under speciella marknadsvillkor och dess utveckling styrs av många andra faktorer än den ekonomiska konjunkturen i sig, i synnerhet av bränsle- och energipriserna i vår omvärld och vårt närområde samt därtill av det lokala vädret. När det råder ett relativt varmt väder, som under denna vinter (2020), i förhållande till fjolåret minskar omsättningen av naturliga skäl.

Figur 39. Lönernas och omsättningens tillväxt inom vatten och el (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2017 – december 2019. Prognos på årsnivå för 2020.

Källa: ÅSUB:s löne- och momsregister

Omsättningstillväxten (den mörkare kurvan i Figur 39) förstärktes under slutet av 2018 delvis som en följd av stigande energipriser, för att gradvis sjunka under fjolåret.

Prognosen baserad på registerdata och antagandena i vårt huvudscenario visar på en negativ tillväxt runt sju procent för omsättningen i år.

Lönesummans tillväxt är har varit ojämn de senaste åren, med betydande svängningar åt bägge håll (den ljusare kurvan i Figur 39). Här påverkar dock fusioner inom branschen registeruppgifterna markant. Prognosen för 2020 säger att lönesumman minskar med två procent.

Förväntningarna inom branschen handlar liksom de flesta år om små förändringar (Figur 55). Förväntningarna inom vatten och el (ovan). Vi kan avläsa en förväntat förbättrad lönsamhet (+11) och en viss ökning av personalstyrka i förhållande till fjolåret (+11). Investeringarna ser ut att fortsätta öka för tredje året i rad. Medeltalet av indikatorerna, totalindex, ligger tack vare investeringsplanerna högt över långtidsmedelvärdet för de senaste tio åren (se s. 56).

5.11 Primärnäringsarna

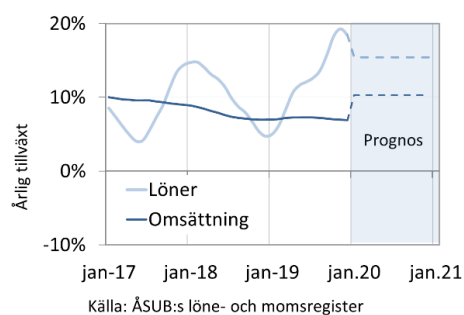
De åländska primärnäringsarna representeras i ÅSUB:s konjunkturenkät i första hand av företrädare för fiskodlingen och trädgårdsnäringsen. Det som komplicerar bilden är att några större fiskodlingsföretag ligger i handelsbranschen med verksamhetsbeteckningen partihandel med fisk.

Hursomhelst, när vi i det följande redogör för den samlade omsättningens och lönesummans utveckling, och för förväntningarna inför den kommande 12-månadersperioden, är det med andra ord i första hand utvecklingen för en bransch med mycket blandade näringsverksamheter det handlar om.

Figur 40 visar hur tillväxten av löner och omsättning inom primärnäringsarna ser ut utgående från våra registeruppgifter. Omsättningen inom branschen där

fiskodlingssegmentet och trädgårdsodlingen utgör starka inslag, har under perioden 2010–2019 uppvisat en mycket stark nominell tillväxt – den starkaste av alla branscher i det åländska näringslivet. I genomsnitt har omsättningen inom primärnäringsarna som utövas i bolagsform ökat med 8,2 procent per år i nominella termer sedan 2010.

Figur 40. Lönernas och omsättningens tillväxt inom primärnäringsarna (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2017 – december 2019. Prognos på årsnivå för 2020.

Som framgår av *Figur 40* har omsättnings-tillväxten varit hög men avtagande under 2017–2019. Förra året (2019) var omsättningstillväxten 7,1 procent medan tillväxten av lönesumman var 12,7 procent enligt preliminära uppgifter (räknat i löpande penningvärde). Omsättnings- och lönesummeökningarna förväntas båda ligga kvar på ungefär samma nivå under innevarande år (2020).

Om vi övergår till att se litet mer i detalj på utvecklingen i branschen primärnäringsarna kan vi konstatera att för matfiskodling var 2019 ett något svagare år än 2018; förstahandsvärdet minskade något trots ökad försäljningen av matfisk⁵⁰. Ny lagstiftning och

bestämmelser är en oroande faktor för fiskodlingssektorn och inom branschen anser man att förnyelsen av vattenlagen och dess utformning kommer att ha en avgörande roll för branschens framtid⁵¹.

Fisket efter kvoterade arter⁵² drabbas av ytterligare kvotåtstramningar för år 2020 där även en nollkvot på kommersiellt torskfiske infördes. Torskfisket kan under året endast bedrivas i begränsad mängd inom ramen för ett vetenskapligt fiske. Om kvotbeslutet står fast riskerar det att leda till ett bortfall av åländska yrkesfiskare. Utöver det är skador orsakade av säl fortsättningsvis ett bekymmer för åländska fiskare.

Det råder osäkerhet kring tillgången på arbetskraft inom jordbruket i och med de rese-restriktioner som införts. Många delar av jordbruket förlitar sig på säsongsarbetskraft utifrån, främst från Baltikum och Ukraina. Det finns hopp om att kunna använda arbetslösa ålänningar, men Producentförbundet har framhävt att lokal kompetens inte kan tas för givet.⁵³ Branschen vittnar om att en ökad professionalisering av säsongsarbetskraften sedan millennieskiftet har ökat skillnaden mellan de återkommande arbetarna utifrån och de lokala arbetslösa.⁵⁴

Redan nu och fram mot sommaren finns brister inom vissa inriktningar, som kan slå hårt mot enskilda odlare.⁵⁵ Den största faran är dock om tillgången till arbetskraft fortfarande är begränsad i augusti då äppelskörden börjar, branschrepresentanter uppskattar att cirka 250–300 personer utifrån brukar arbeta på fruktodlingarna.⁵⁶ Försäljningen av äpplen står idag för en fjärdedel av

⁵⁰ Ålands landskapsregering, Fiskeribrådan (2020). Årsberättelse fiske 2019.

⁵¹ ÅSUB (2020) *Fiskerinäringsens betydelse för samhällsekonomin på Åland. 2019:8*

⁵² Strömming, vassbuk, lax och torsk

⁵³ T.ex. "brist på gästarbetare oroar jordbrukare", Ålands Radio 31.3.2020

⁵⁴ Samtal med Tord Sarling, VD för Ålands trädgårdshall (3.4.2020)

⁵⁵ Samtal med Tord Sarling, VD för Ålands trädgårdshall (3.4.2020)

⁵⁶ "Specialodlingarna har största behovet" Nya Åland 14 april 2020.

intäkterna från sålda lantbruksprodukter på Åland och 2018 såldes nästan 5000 ton äpplen.⁵⁷

I Finland steg prisnivån i februari med 1,4 procent i jämförelse med januari och stigande priser antas fortfarande vara att vänta på kort sikt. Forskningsinstitutet Pellervo (PTT) väntar sig stigande priser och förändrad efterfrågan på en rad produkter framöver, till stor del beroende av coronaläget.⁵⁸

Medan de vanligaste chockerna inom livsmedelsbranschen tenderar att ske på utbudssidan, (exempelvis på grund av torka) har coronakrisen istället lett till en efterfrågechock. Krisen har vänt på nedåtgående efterfrågetrender hos vissa produkter, exempelvis inhemskt kött (främst gris och fjäderfä), samt mjölk och yoghurt, vilket för Ålands del kan båda gott. Däremot väntas såväl produktionen av nötkött som producentpriserna fortsätta minska i både Finland och Europa. Trenden har varit en minskad konsumtion av nötkött medan exporten ökat något, vilken den även väntas göra i år.

Efterfrågan på andra mjölkprodukter, exempelvis grädde och smör har minskat. Denna förändring beror i stort på att dessa produkter i stor omfattning används inom restaurangbranschen.

6. Tema: Coronakrisen jämfört med tidigare kriser

Många har redan slagit fast att den kris vi just nu upplever inte liknar något vi sett tidigare. För att sätta den i ett historiskt perspektiv jämförs i detta temakapitel Coronakrisen, utifrån det vi vet idag och vårt

huvudsakliga scenario COVID2, med de två föregående kriserna. Det finns ingen exakt definition av kris, och datumen för början och slut är ofta flytande. I detta kapitel jämför vi med det vi kallar 90-talskrisen (cirka 1992–1996) och finanskrisen⁵⁹ (cirka 2008–2012).

BNP-fallet under 1992 var det största för något enskilt år i ÅSUBs data. Dessutom följde därpå ytterligare ett år med nästan likvärdig nedgång, innan den började återhämta sig. Finanskrisen inleddes med ett nästan identiskt BNP-fall 2008 som 1992, men här bör påpekas att en betydande del av fallet härrör från utflaggning av passagerarfartyg. Även den efterföljande nedgången 2011–2012 påverkas i stor utsträckning av omstruktureringar inom sjöfarten som inte direkt går att översätta i minskad åländsk ekonomisk aktivitet.

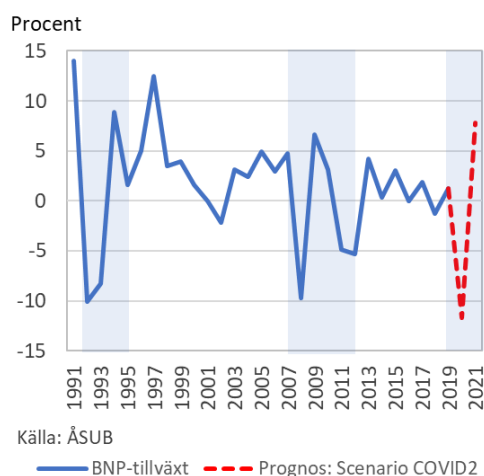
Årets fall i BNP väntas bli historiskt. Det totala tvärstoppet i bland annat den för Åland avgörande passagerarrederiverksamheten innebär en gigantisk minskning av den åländska tjänsteproduktionen. Framtiden behöver dock inte vara helt mörk om restriktionerna lättar och konsumentbeteendet inte tar allt för länge att återgå till det normala samtidigt som vi lyckas undvika att förlora en rad i grunden lönsamma företag. Om å andra sidan den nuvarande nedstängningen blir långvarig och stödåtgärder otillräckliga samtidigt som den globala krisen fortsätter över flera år finns idag inga garantier för hur lång återhämtningsperioden blir.

⁵⁷ ÅSUB (2019), Webnyhet "Sålda lantbruksprodukter 2018".

⁵⁸ PTT(2020) [Maa- ja elintarviketalous - kevät 2020](#).

⁵⁹ Finanskrisen inkluderar här den allmänna konjunktturnedgång som följde på finanskrisen 2007–2008. Namnet kan visserligen vara missvisande, men används ändå för läsbarhetens skull.

Figur 41. BNP-tillväxten 1991–2021 (kriserioder med blå bakgrund)

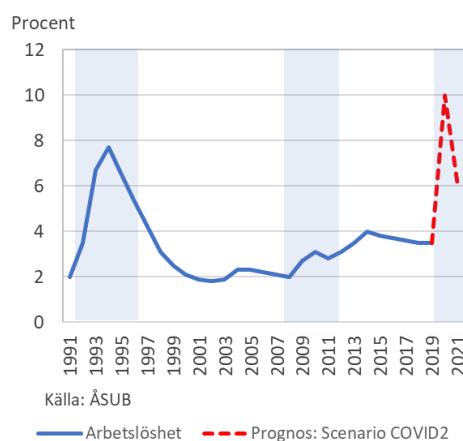
Arbetslöshetens utveckling skiljer sig åt dramatiskt mellan de två tidigare kriserna. Under 90-talskrisen steg arbetslösheten från en mycket låg nivå på två procent 1991 till att nästan fyrdubblas till nästan åtta procent tre år senare. Ungdomsarbetslösheten steg ännu mer. Klättringen neråt tog även lång tid. Tre år efter toppen 1994 var arbetslösheten halverad, men fortfarande dubbelt så hög som innan krisen. Som framgår av *Figur 42* nedan tog det ungefär ett decennium innan arbetslösheten låg på samma nivå som före krisen (dessutom hade arbetslösheten börjat en försiktig stigning redan före den akuta krisen).

Under finanskrisen började arbetslösheten återigen på två procent, men steg nu långsammare och endast till fyra procent. Till skillnad från 90-talskrisen återgick inte arbetslösheten till tidigare nivå, utan sjönk endast marginellt årligen från och med 2014, och nivån strax under fyra procent har de senaste åren fått karaktären av normalläge.

Nuvarande kris har redan inneburit det högsta arbetslöshetstalet vi sett. Även om nivån är högre än den vi såg under 90-talskrisen, väntas den bli mer kortvarig. Den extrema arbetslösheten vi väntar oss i denna kris beror på ett tvärstopp i efterfrågan för ett antal branscher. Det absoluta tvärstoppet bör sluta så fort åtgärderna för

virusbekämpningen avslutas. Sedan väntar vi oss en period med lägre efterfrågan, minskat arbetskraftsbehov, men en betydligt lägre arbetslöshet än under bekämpningsperioden.

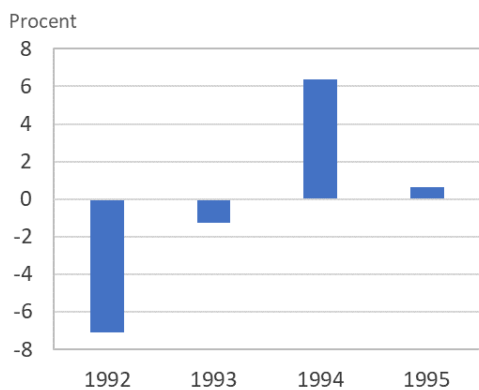
Figur 42. Arbetslöshet 1991–2021 (kriser markerade med blå bakgrund)

Ålänningarnas skattepliktiga inkomster led under bägge tidigare kriser, men återigen skiljer sig kriserna åt. Det inledande skedet innebar ett mer dramatiskt fall i inkomster under 90-talskrisen än finanskrisen. Det därpå följande året minskade inkomsterna per person ytterligare, vilket de inte gjorde under finanskrisen. Krisåren åtföljdes dock av en högkonjunktur under andra halvan av 90-talet, medan 2010-talet präglats av låg tillväxt.

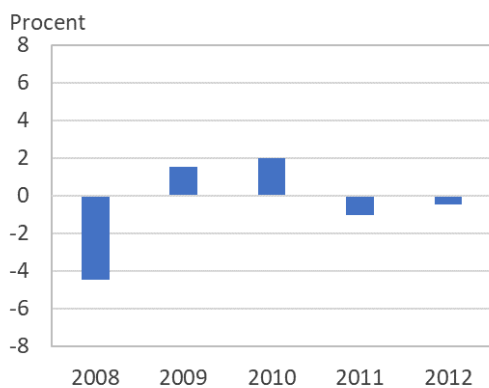
I vårt huvudscenario för dagens kris räknar vi med en betydande nedgång i inkomsterna, de skattepliktiga inkomsterna beräknas minska med cirka tio procent i år.

Figur 43. Årlig tillväxt av skattepliktiga inkomster per invånare 1992–1995 (fasta priser).

Källa: ÅSUB

Figur 44. Årlig tillväxt av skattepliktiga inkomster per invånare 2008–2012 (fasta priser).

Källa: ÅSUB

Vilka branscher drabbades hårdast?

Under 90-talskrisen minskade sysselsättningen med ett par hundra personer vardera i branscherna bygg och handel. Samtidigt minskade sysselsättningen med ett hundratal vardera inom hotell- och restaurang samt finanssektorn. Utöver detta förlorade många sitt jobb i andra branscher, bland annat transportsektorn.

Som vi redan sett på arbetslösheten var sysselsättningseffekterna inte nära på lika

dramatiska under finanskrisen. Initialt ser vi sysselsättningen inom personliga tjänster minskade med cirka sjuttio anställda och liknande siffra sammanlagt för tillverkning och byggsektorn. Utöver detta är den stora sysselsättningsförändringen den inom sjöfarten. Sysselsättningen inom transportsektorn minskade varje år 2009–2013, med sammanlagt cirka 300 personer.⁶⁰

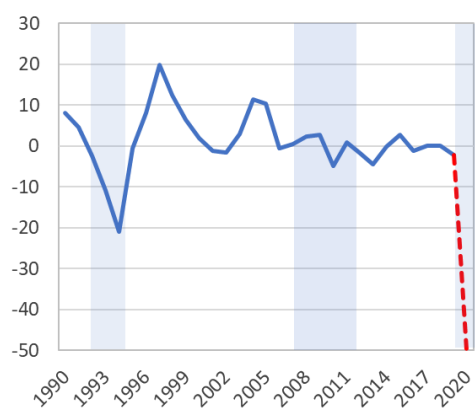
Under 90-talskrisen stod transportsektorn och finanssektorn för tre fjärdedelar av minskningen av BNP under de inledande två krisåren. Men även handel, hotell & restaurang, tillverkningsindustri samt byggverksamhet såg betydliga minskningar i produktion. Bankkris, flytande valutor och den stora Slite-konkursen var dramatiska skeenden under 90-talskrisen.

Utöver de strukturella förändringarna inom sjöfarten, som innefattar utflaggning, företagsförsäljning och minskad verksamhet, inleddes under finanskrisen en bred nedgång i förädlingsvärdet 2008, som sedan återtog till viss del under 2009 och 2010 innan det återigen föll tillbaka under 2011 och 2012.

Nuvarande kris ser ut att drabba sjöfarten och hotell- och restaurangbranschen i extremt stor utsträckning, mer än någon enskild bransch påverkats i någon av de tidigare kriserna. Utöver detta sprider den sig djupare i ekonomin ju längre virusbekämpningen pågår.

⁶⁰ I denna minskning inkluderar vi inte 200 personer, som flyttats från transportsektorn till okänd bransch, i hög grad p.g.a. utflaggningar.

**Figur 45. Årlig förändring i antalet inresande⁶¹
1990–2020**

Källa: ÅSUB

Smällen för rederierna väntas bli enorm i år. I vårt huvudscenario beräknas en halvering av antalet resande, vilket är en mer än dubbel så stor minskning som den största tidigare minskningen 1994 (Figur 45).

⁶¹ Inkluderar inresande med samtliga transportmedel, samt passagerare som inte kliver i land då ett fartyg anlägger hamn på Åland.

Källor och referenser

- Braemar ACM* (<http://braemaracm.com/research/>)
- Capital Link Shipping* (<http://marine-transportation.capitallink.com/>).
- The Conference Board, *Consumer Confidence Survey* (<http://www.conferenceboard.org/>)
- Dagens Industri, diverse nummer.
- ECB (<http://www.ecb.int/>)
- Economic Policy Council (2020) Economic Policy Council Report 2019
- Economist Intelligence Unit (2018), Global Forecasting Service, diverse upplagor
- The Economist*, diverse nummer
- Energy Information Administration, US Government
- EUROSTAT (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>)
- Europeiska centralbanken (2018) Makroekonomiska framtidsbedömningar för euroområdet av eurosystemets experter, mars 2020
- Europeiska kommissionen (2019) Labour Market and Wage Developments in Europe – Annual Review 2019
- Finansministeriet (2020) Taloudellinen katsaus, Kevät 2020.
- Finlands Bank (<https://www.suomenpankki.fi/sv/>)
- Finlands kommunförbund, (<https://www.kommunforbundet.fi/ekonomi/skattefragor/skatteprognosfil>), 3.4.2020.
- Harper Petersen & Co (<http://www.harperpetersen.com>)
- IMF (2020) World Economic Outlook, April 2020.
- International Energy Agency (<https://www.iea.org/>)
- Investment Tools* (http://www.investmenttools.com/futures/bdi_baltic_dry_index.htm)
- Kommuntorget.fi, 25.3.2020 och 23.4.2020.
- Konjunkturinsitutet (2020) Konjunkturläget april 2020
- Nya Åland, diverse upplagor
- PTT (2020), "Maa- ja elintarviketalous 2020 kevät"
- L. Rachel och T.D Smith (2017) "Are Low Interest Rates Here To Stay?", International Journal of Central Banking, September 2017.
- Rederi Ab Eckerö, årsredovisningar, diverse år
- SCB, Befolkning
- Sjöfartstidningen, Nyhetsbrev, varierande nummer
- Shortsea Promotion Centre Finland (2019) *Rederibarometern 2019*
- Ship & Bunker (<http://shipandbunker.com/>)
- Statistikcentralen, Finland (<http://www.stat.fi>)
- Statistikcentralen (2020) Konjunkturindikator för produktionen
- Statistikcentralen, nationalräkenskaper.
- Statistikcentralen, Statistik över skuldsättning
- Statistiska Centralbyrån, (SCB) (<http://www.scb.se>)
- Sveriges regering (2020) 2020 års ekonomiska vårproposition, prop. 2019/20:100.

Sveriges Riksbank (2020a) Penningpolitisk rapport, februari 2020.

Sveriges Riksbank (2020b) Riksbankens åtgärder för att mildra coronakrisens effekter på ekonomin

Swedbank (2020) Swedbank Economic Outlook – Konjunkturprognos mars 2020

Tidningen Åland, diverse upplagor

Viking Line, årsredovisningar, diverse år

World Bank (2018) *Global Monthly*, diverse upplagor

World Interest Rate Tables (<http://fxstreet.com>)

Ålandsbanken, årsredovisningar, diverse år

Ålands kommunförbund, Skatteprognos 2020 15.4.2020 (opublicerat)

Ålands landskapsregering, Fiskeribrådet (2020). Årsberättelse fiske 2019.

Ålands landskapsregering, budgetuppgifter för landskapet Åland, diverse upplagor

ÅSUB (2020) Fiskerinäringens betydelse för samhällsekonomin på Åland. 2019:8

ÅSUB (2019), Webbyhet "Sålda lantbruksprodukter 2018".

ÅSUB, Konjunkturläget, diverse upplagor

ÅSUB, Arbetsmarknad (<http://www.asub.ax/>)

ÅSUB, Befolkning (<http://www.asub.ax/>)

ÅSUB, Konsumentprisindex (<http://www.asub.ax/>)

ÅSUB, Nationalräkenskapsdata (<http://www.asub.ax/>)

ÅSUB, Offentlig ekonomi (<http://www.asub.ax/>)

ÅSUB, Sjöfart (<http://www.asub.ax/>)

ÅSUB, Turism (<http://www.asub.ax/sv/statistik/turism>)

ÅSUB Ö2020:1, Konjunkturindikatorer 2019,

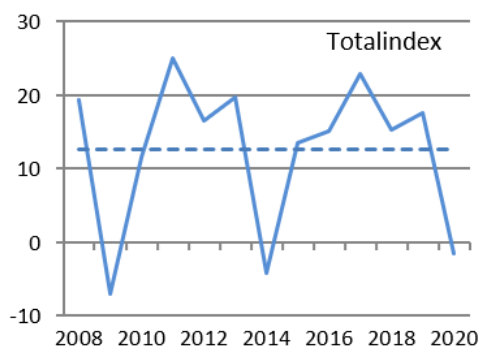
Bilaga 1: Totalindex för det privata näringslivet och dess branscher

Totalindex är beräknat som medeltalet av svaren på de sex frågorna på konjunkturenkätens första sida som handlar om företagets bedömning av hur branschens utsikter, företagets verksamhet, omsättningen, lönsamheten, personalen och investeringarna kommer att utvecklas de närmaste 12

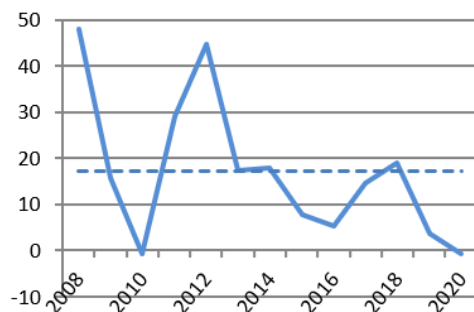
månaderna.

Den streckade linjen markerar medeltalet för åren 2008–2018 för de enskilda branscherna och visar att det grundläggande svarsmönstret skiljer sig mycket dem emellan.

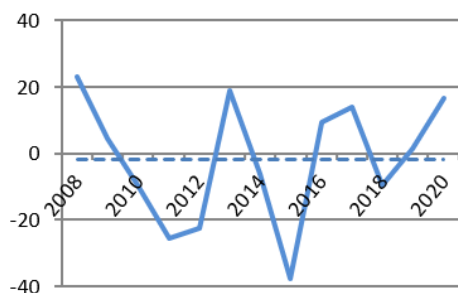
NÄRINGSLIVET TOTALT

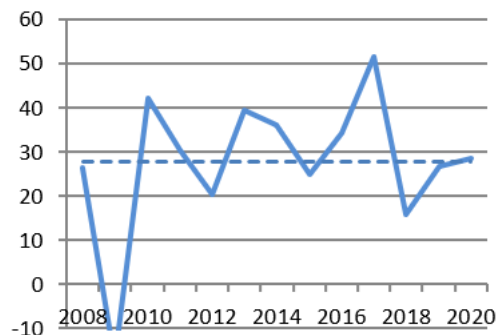
LIVSMEDELSINDUSTRI

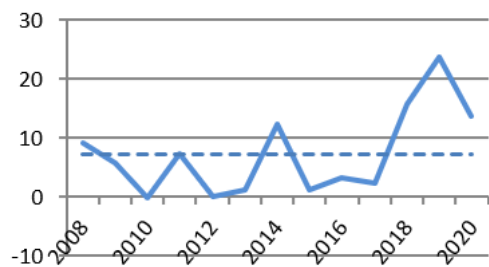
PRIMÄRNÄRINGARNA

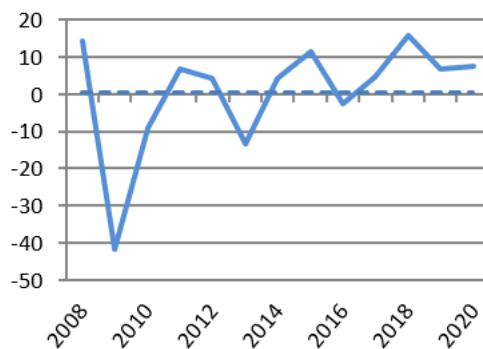
ÖVRIG INDUSTRI

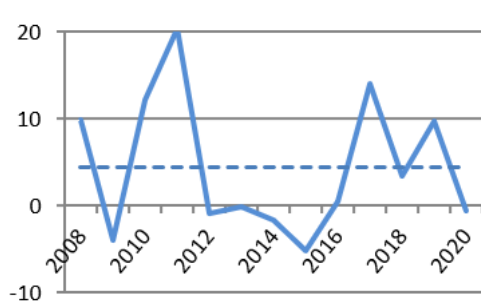
VATTEN OCH EL

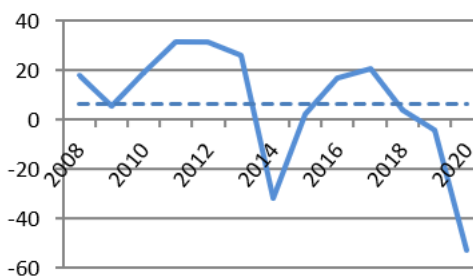
BYGGVERKSAMHET

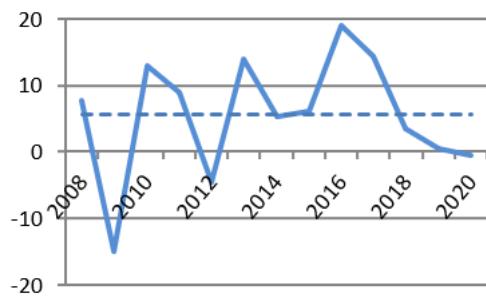
HANDELN

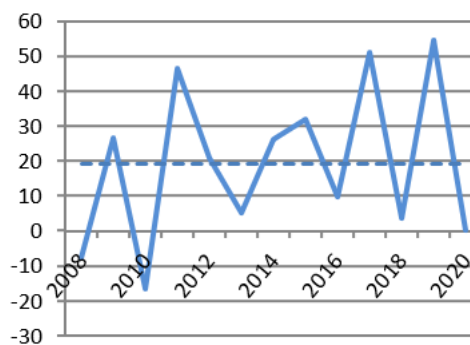
TRANSPORTBRANSCHEN

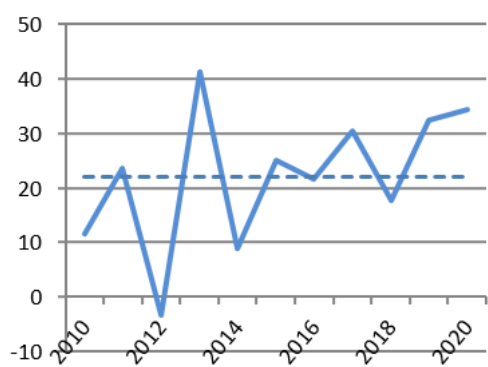
HOTELL- OCH RESTAURANG

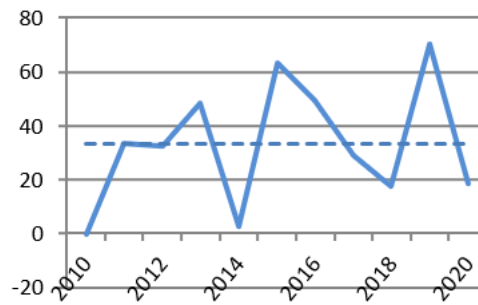
FINANS OCH FÖRSÄKRING

FÖRETAGSTJÄNSTER

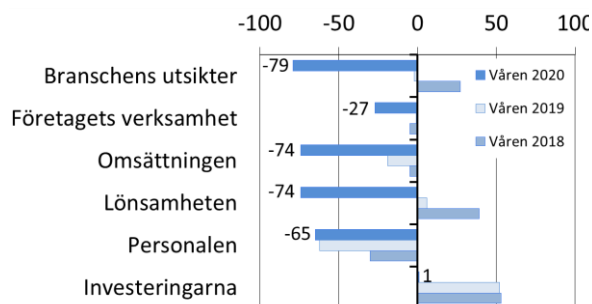
PERSONLIGA TJÄNSTER

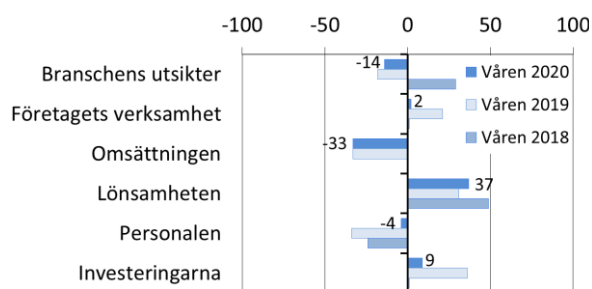
Bilaga 2: Enkätsvaren branschvis

I vanliga fall är de branschvisa enkätsvaren i fokus då vi gör vår bedömning av utvecklingen det närmsta året. På grund av de exceptionella omständigheterna under våren, där coronakrisen slog till under den senare delen av insamlingen, väljer vi i år att endast publicera de branschvisa resultaten i denna bilaga.

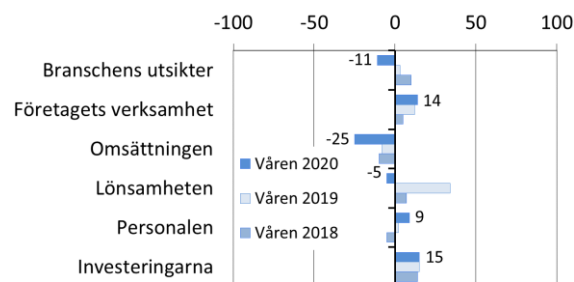
Figur 46. Förväntningarna inom transport

Figur 47. Förväntningarna inom hotell- och restaurang

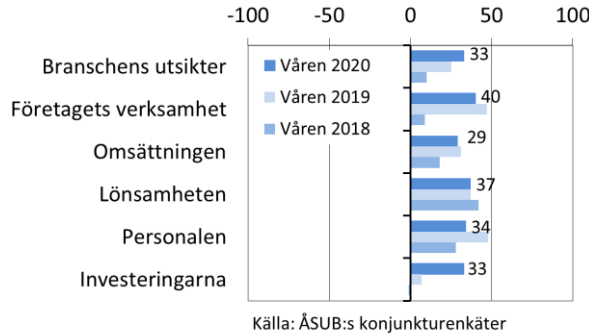

Figur 48. Förväntningarna inom handeln

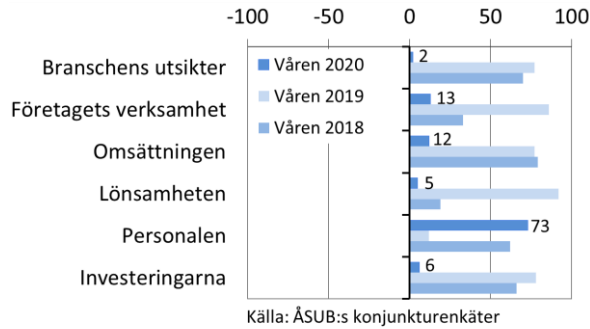

Källa: ÅSUB:s konjunktürenkäter

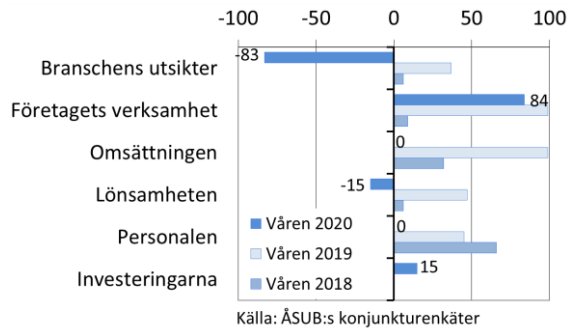
Figur 49. Förväntningarna inom företagstjänster

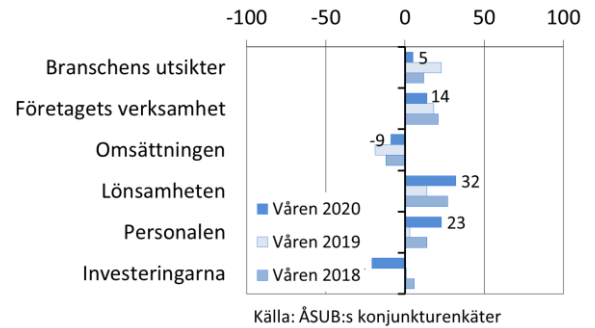
Figur 50. Förväntningarna inom personliga tjänster

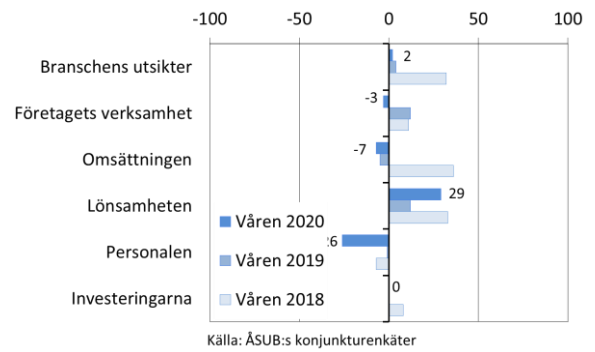
Figur 51. Förväntningarna inom finans- och försäkring

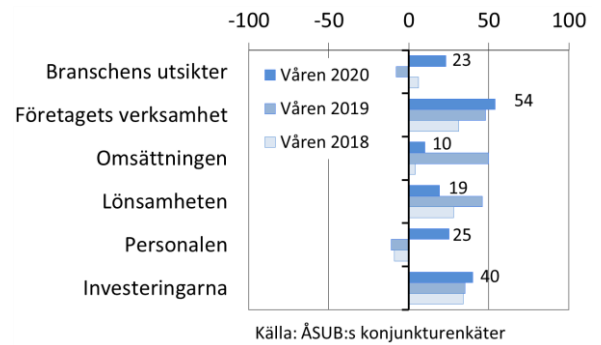
Figur 52. Förväntningarna inom byggsektorn

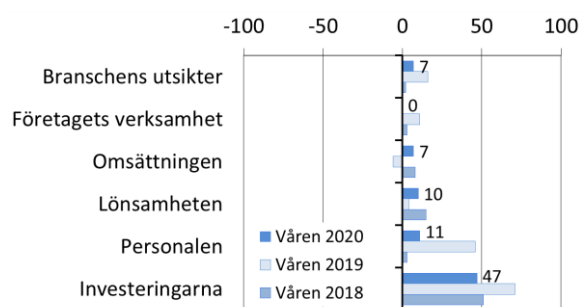
Figur 53. Förväntningarna inom livsmedelsindustrin

Figur 54. Förväntningarna inom övrig industri

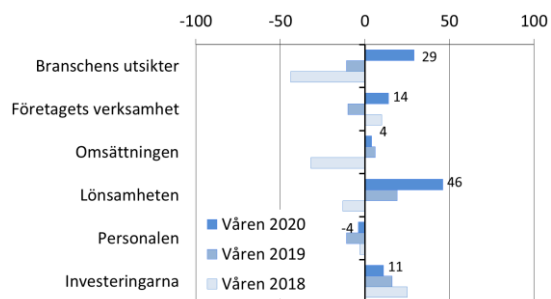

Figur 55. Förväntningarna inom vatten och el

Källa: ÅSUB:s konjunktürenkäter

Figur 56. Förväntningarna inom primärnäringarna

Källa: ÅSUB:s konjunktürenkäter

Bilaga 3: Konjunkturenkäten

Konjunkturenkäten 2020 gick ut i två versioner (A och B). Första sidan var identisk för båda versioner. Sidan 2 skiljer sig i de två versionerna.

Konjunkturenkäten våren 2020
 Posta eller svara direkt via blanketten på vår hemsida (se följebrevet!)
 ÅSUB, PB 1187, AX 22 111 Mariehamn
 (version A)

Svarsnummer
(Se den förtryckta pappersblanketten)

Företag

Kontaktperson

Tel.:

Titel

Vill Ni ha konjunkturrapporten som återrapportering? ja nej

Er företags aktuella personalstyrka omräknat till helårstjänster? (Vid behov använd en eller två decimaler)

Inom Åland (inklusive anställda ombord på Åländska fartyg)	Utanför Åland
<input style="width: 80%; height: 20px;" type="text"/>	<input style="width: 80%; height: 20px;" type="text"/>

1. Konjunkturutsikterna i Er bransch kommer om 12 månader att vara:
 - bättre oförändrade sämre
2. Kommer Ert företag om 12 månader att ha:
 - expanderat bibehållit nuvarande storlek minskat eller upphört med verksamheten
3. Hur har omsättningen i Ert företag utvecklats jämfört med situationen för 12 månader sedan, i förhållande till den allmänna kostnadsutvecklingen? (År 2019 var inflationen 0,7 procent)
 - snabbare lika snabbt långsammare
4. Hur kommer omsättningen att ha utvecklats om 12 månader i förhållande till den allmänna kostnadsutvecklingen?
 - snabbare lika snabbt långsammare
5. Hur har lönsamheten i Ert företag utvecklats jämfört med situationen för 12 månader sedan?
 - förbättrats oförändrad försämrats
6. Hur kommer lönsamheten att ha utvecklats om 12 månader?
 - förbättrats oförändrad försämrats
7. Har antalet anställda i Ert företag, jämfört med situationen för 12 månader sedan:
 - ökat varit oförändrat minskat
8. Kommer antalet anställda i Ert företag om 12 månader att:
 - ha ökat vara oförändrat ha minskat
9. Hur har investeringarna i byggnader och maskiner förändrats jämfört med för 12 månader sedan:
 - ökat betydligt motsvarar årligt slitage och avskrivningar minskat betydligt
10. Hur kommer investeringarna att ha utvecklats om 12 månader:
 - ökat betydligt motsvara årligt slitage och avskrivningar minskat betydligt

6391244043

Konjunkturenkäten, version A, sidan 2

11. Hur många anställda, omräknat till helårstjänster uppskattar Ni att Ert företag kommer att ha om ett år? (Vid behov använd en eller två decimaler! Inga anställda = 0)

Anställda på Åland om 12 månader (inklusive ev. anställda på åländska fartyg):

Anställda utanför Åland om 12 månader:

12. Uppskatta antalet anställningar Ni kommer att göra (ersättande och ny personal) i Ert företag under de kommande 12 månaderna. (Vid behov använd en eller två decimaler!)

a) På Åland (inklusive ev. anställda på åländska fartyg):

b) Utanför Åland:

Antal anställningar/helårstjänster sammanlagt (a+b)

Om Ni svarat '0' (inga anställningar) på ovanstående fråga, gå direkt till fråga 15!

13. Om Ni planerar att anställa under det kommande året, vilka yrkesinriktningar kommer Ni att efterfråga? (Avser arbetstillämen inom och utanför Åland). (Vid behov använd en eller två decimaler!)

Uppskatta totalt antal ersättande och nya anställningar omräknat till heltidstjänster! (Sammanlagda antalet bör summera till a+b i fråga 12)

Yrkesgrupp	Antal	Yrkesgrupp	Antal
Chefer inom ekonomi, personal, försäljning, marknadsföring, m.fl.	<input type="text"/>	Restaurang-, storkökspersonal, kokkar	<input type="text"/>
Chefer inom produktion/service m.fl.	<input type="text"/>	Serveringspersonal	<input type="text"/>
Specialister inom systemarbete (t.ex. Webb-utvecklare, applikationsprogrammerare)	<input type="text"/>	Befäl och styrmän inom sjötrafik	<input type="text"/>
Specialister inom databaser, -nätverk och systemprogram	<input type="text"/>	Maskinchefer- och -mästare på fartyg	<input type="text"/>
Datatekniker, -supportpersonal, -operatörer, m.fl	<input type="text"/>	Experter inom byggande, teknik och el m.fl.	<input type="text"/>
Kundtjänstpersonal	<input type="text"/>	Byggnadsarbetare, m.fl.	<input type="text"/>
Löneräknare, försäkringshandläggare, kontorspersonal inom transport och lager, m.fl	<input type="text"/>	Maskinmontörer och reparatörer	<input type="text"/>
Övrig kontorspersonal	<input type="text"/>	Personal inom el- och elektronik	<input type="text"/>
Försäljare och butikskassörer	<input type="text"/>	Processarbetare inom industri, mfl.	<input type="text"/>
Annat - vad? (Förkorta vid behov)	Antal: <input type="text"/>	Förare av tunga fordon/arbetsmaskinförare	<input type="text"/>
		Däckmanskap, sjötrafikerbetare	<input type="text"/>
		Städare, m.fl.	<input type="text"/>
Summa nya och ersättande anställningar Obs! Summan bör vara = a+b under fråga 12	<input type="text"/>		

14. Om Ert företag efterfrågar en särskild yrkesinriktning, vilken tror Ni kommer att vara svårast att få tag på under det kommande året? (Se ovan). Texta och förkorta vid behov!

15. Hur stor andel av Er personal uppskattar Ni att i nuläget fortbildar sig per år?

0-20% 20-40% 40-60% 60-80% 80-100%

16. Inom vilket område tror Ni att Ni främst kommer att satsa på fortbildning/vidareutbildning under det närmaste året? Texta och förkorta vid behov!

17. Vilken slags fortbildning/vidareutbildning kan Ert företag tänka sig bekosta under det närmaste året?

enskilda, kortare utbildningstillfällen utbildning för examen/certifiering (Ett eller två kryss!)

Konjunktorenkäten, version B, sidan 2

11. Hur många anställda, omräknat till helårstjänster uppskattar Ni att Ert företag kommer att ha om ett år? (Vid behov använd en eller två decimaler! Inga anställda = 0)

Anställda på Åland om 12 månader (inklusive ev. anställda på Åländska fartyg):

Anställda utanför Åland om 12 månader:

12. Uppskatta antalet anställningar Ni kommer att göra (ersättande och ny personal) i Ert företag under de kommande 12 månaderna. (Vid behov använd en eller två decimaler!)

a) På Åland (inklusive ev. anställda på Åländska fartyg):

b) Utanför Åland:

Antal anställningar/
helårstjänster
sammanlagt (a+b)

Om Ni svarat '0' (inga anställningar) på ovanstående fråga, gå direkt till fråga 15!

13. Om Ni planerar att anställa under det kommande året, vilka yrkesinriktningar kommer Ni att efterfråga? (Avser arbetsställen inom och utanför Åland). (Vid behov använd en eller två decimaler!)

Uppskatta totalt antal nya och ersättande anställningar omräknat till heltidstjänster! (Sammanlagda antalet bör summera till a+b i fråga 12)

Yrkesgrupp	Antal	Yrkesgrupp	Antal
Chefer inom ekonomi, personal, försäljning, marknadsföring, m.fl.	<input type="text"/>	Specialister inom systemarbete (t.ex. Webb-utvecklare, applikationsprogrammerare)	<input type="text"/>
Chefer inom produktion/service m.fl.	<input type="text"/>	Specialister inom databaser, -nätverk och systemprogram	<input type="text"/>
Specialister inom finanssektorn, (t.ex. revisor, finansanalytiker)	<input type="text"/>	Datatekniker, -supportpersonal, -operatörer, m.fl	<input type="text"/>
Specialister inom marknadsföring och försäljning	<input type="text"/>	Restaurang-, storhushållspersonal, kockar	<input type="text"/>
Experter inom finanssektorn, (t.ex. kreditexpert, redovisare och bokförare)	<input type="text"/>	Serveringspersonal	<input type="text"/>
Specialiserade sekreterare och arbetsledare för kontorspersonal	<input type="text"/>	Festighetskötare	<input type="text"/>
Kundtjänstpersonal	<input type="text"/>	Försäljare och butikskassörer	<input type="text"/>
Löneräknare, försäkringshandläggare, kontorspersonal inom transport och lager, m.fl	<input type="text"/>	Byggnadsarbetare, m.fl.	<input type="text"/>
Övrig kontorspersonal	<input type="text"/>	Maskinmontörer och reparatörer	<input type="text"/>
Annat - vad? (Förkorta vid behov)	Antal: <input type="text"/>	Personal inom el- och elektronik	<input type="text"/>
		Processarbetare inom industri, m.fl.	<input type="text"/>
Summa nya och ersättande anställningar Obs! Summan bör vara = a+b under fråga 12	<input type="text"/>	Städare, m.fl.	<input type="text"/>

14. Om Ert företag efterfrågar en särskild yrkesinriktning, vilken tror Ni kommer att vara svårast att få tag på under det kommande året? (Se ovan). Texta och förkorta vid behov!

15. Hur stor andel av Er personal uppskattar Ni att i nuläget fortbildar sig per år?

- 0-20% 20-40% 40-60% 60-80% 80-100%

16. Inom vilket område tror Ni att Ni främst kommer att satsa på fortbildning/vidareutbildning under det närmaste året? Texta och förkorta vid behov!

17. Vilken slags fortbildning/vidareutbildning kan Ert företag tänka sig bekosta under det närmaste året?

- enskilda, kortare utbildningstillfällen utbildning för examen/certifiering (Ett eller två kryss!)

ÅLANDS STATISTIK OCH UTREDNINGSBYRÅ

Ålands statistik- och utredningsbyrå, ÅSUB, är en fristående enhet vars huvuduppgift är att verka som Ålands officiella statistikmyndighet och bedriva kvalificerad utrednings- och forskningsverksamhet.

ÅSUB producerar fortlöpande aktuell statistik inom en rad olika samhällsområden. Tyngdpunkten i analysverksamheten utgörs av utredningar inom det ekonomiska-politiska området. Statistiska sammanställningar publiceras regelbundet i serierna ÅSUB Statistik och ÅSUB Statistikmeddelande, medan serien ÅSUB Rapport innehåller utredningar, analyser och annan information om Ålands ekonomi och samhälle.

Mer information om verksamheten och publikationer finns på ÅSUB:s hemsida www.asub.ax

ÅLANDS STATISTIK- OCH
UTREDNINGSBYRÅ

Tfn +358 (0)18 25490
Fax +358 (0)18 19495
info@asub.ax
www.asub.ax

Ålandsvägen 26
PB 1187
AY-22 111 MARIEHAMN